

Sisekaitseakadeemia

Justiitskolledž

Triin Kuusk

KS050

KOHALIKU OMAVALITSUSE JA RIIGI TOETAVAD
TEENUSED VANGLAST VABANENUD
KINNIPEETAVATELE

Lõputöö

Juhendaja:

Lembit Kraas, MSc

Tallinn 2008

ANNOTATSIOON

Kolledž: Justiitskolledž	Kuu ja aasta: mai 2008.a
Töö pealkiri: „Kohaliku omavalitsuse ja riigi toetavad teenused vanglast vabanenud kinnipeetavatele“	
Töö autor: Triin Kuusk	allkiri:
<p>Antud lõputöö on kirjutatud eesti keeles kogumahuga 46 lehekülge. Lõputöö koosneb teoreetilisest ja uurimuslikust osast.</p> <p>Lõputöös seletatakse lahti riigi kohustused sotsiaaltoetuste ja –teenuste tagamisel, sest ennekõike on riigil kohustus sotsiaalteenuseid sätestava seadusandluse tagamine. Samuti kaetakse riigieelarvest hoolekande juhtimise kulud. Kohalike omavalitsuste roll on aga tagada sotsiaaltoetuste ja –teenuste kättesaadavus. Lõputöös käsitletakse eraldi peatükina mittetulundusühinguid, sest järjest tähtsamaks on muutunud viimasel ajal mittetulundusorganisatsioonide sotsiaaltöö. Mittetulundusühingud opereerivad vähem kuluka ja vähem jäiga tööjõuga kui avalik- õiguslik sektor ning tähelepanu fookuses on teha teenuseid enam paindlikumaks ja reageerivamaks kasutaja vajadustele.</p> <p>Lõputöö eesmärgiks on välja selgitada kuidas riik ja kohalik omavalitsus tagavad vanglast vabanenud kinnipeetavatele sotsiaalteenuseid ja -toetusi. Kas kinnipeetavad ise on huvitatud kohalike omavalitsuste pakutavatest teenusest ja kuidas suhtutakse kohalikesse omavalitsustesse. Püstitati hüpotees- vanglast vabanenud endiste kinnipeetavate jaoks pakutavad toetavad teenused ei vasta tegelikele vajadustele.</p> <p>Kõikidesse kohalikesse omavalitsustesse saadeti ankeetküsitlus, mille töötas välja lõputöö autor. Samuti viidi läbi kinnipeetavate seas arvamusküsitlus. Uurimuse tulemusena selgus, et lõputöö hüpotees ei pea paika ning vanglast vabanenud kinnipeetavate jaoks pakutavad toetavad teenused vastavad tegelikele nõuetele.</p> <p>Lõputöö autor tänab lõputöö juhendajat Lembit Kraasi, kes toetas antud töö koostamist nii ideede kui praktiliste näpunäidetega.</p>	
Võtmesõnad :kohalik omavalitsus, sotsiaaltoetus, sotsiaalteenus, kinnipeetavad	
Keywords : local administrator, social benefit, social service, inmates	
Säilitamise koht:	
Kaitsmisele lubatud: Hannes Liivak	
Juhendaja allkiri: Lembit Kraas	

SISUKORD

ANNOTATSIOON	2
SISSEJUHATUS	4
1. RIIGI KOHUSTUSED SOTSIAALTOETUSTE JA –TEENUSTE TAGAMISEL	5
2. KOHALIKU OMAVALITSUSE ROLL SOTSIAALTOETUSTE JA -TEENUSTE TAGAMISEL	8
2.1 Teenused vanglast vabanenutele.....	12
2.1.1 Rehabilitatsiooniteenus	13
2.1.2 Statsionaarne rehabilitatsiooniteenus.....	14
2.1.3 Tugiisiku teenus	15
2.1.4 Hoolduse ja järelevalvega eluase.....	15
2.1.5 Varjupaik	15
2.1.6 Vanglast vabanenud töötutele pakutavad teenused ja toetused	17
3. MITTETULUNDUSÜHINGUD (MTÜ)	18
4. UURIMISÜLESANDED.....	20
4.1 Arvamusküsitlus kinnipeetavate seas	20
4.1.1 Kinnipeetavad, kes pärast vabanemist ei ole pöördunud sotsiaalabi saamiseks kohaliku omavalitsuse poole.....	23
4.1.2 Kinnipeetavad, kes on kahe vangistuse vahel pöördunud kohaliku omavalitsuse poole sotsiaalabi saamiseks	27
4.1.3 Analüüs kinnipeetavate seas läbi viidud uurimusest	32
4.2 Analüüs kohalikes omavalitsustes läbiviidud uurimusest	34
KOKKUVÕTE	39
SUMMARY	41
KASUTATUD KIRJANDUS.....	42
LISA 1. Kinnipeetavate seas läbi viidud ankeetküsitlus.....	43
LISA 2. Kohalikes omavalitsustes läbi viidud ankeetküsitlus.....	45

SISSEJUHATUS

Kõik inimesed ei ole suutelised ise saavutama ning tagama enesele aktsepteeritavaks peetavat elukvaliteeti. Ka kinnipeetavad, kes vanglast vabanevad ei ole alati võimelised toime tulema iseendaga, eriti kui puudub toetav perekond ning kindel töökoht. Siinkohal peaks sekkuma kohalik omavalitsust kui kõige lähemal seisev võimuorgan, et vanglast vabanenu ei satuks tagasi endisele- kuritegelikule teele, loomulikult seda vabanenu enda soovil ja initsiatiivil.

Käesolev lõputöö on kirjutatud teemal Kohaliku omavalitsuse ja riigi toetavad teenused vanglast vabanenud kinnipeetavatele. Antud lõputöö eesmärgiks on välja selgitada kuidas riik ja kohalik omavalitsus tagavad vanglast vabanenud kinnipeetavatele sotsiaalteenuseid ja -toetusi. Kas kinnipeetavad ise on huvitatud kohalike omavalitsuste pakutavatest teenusest ja kuidas suhtutakse kohalikesse omavalitsustesse.

Püstitati hüpotees- vanglast vabanenud endiste kinnipeetavate jaoks pakutavad toetavad teenused ei vasta tegelikele vajadustele.

Lõputöö teoreetilises osas kirjeldatakse riigi funktsioone sotsiaalteenuste ja -toetuste tagamisel. Samuti seletatakse lahti kohalike omavalitsuste tegevus. Lõputöösse hõlmatakse ka mittetulundusühingud, kes aina rohkem hakkavad üle võtma sotsiaalsfääri, sest nende tegevus on paindlikum ning reageerivam kasutaja vajadustele.

Kohalikes omavalitsustes läbiviidava uurimuse käigus selguks, kui palju kinnipidamiskohast vabanenuid selliseid teenuseid üldse kasutavad ning millised on vabanenute peamised ootused ja soovid. Kinnipeetavate seas, kes on vanglas teist ja rohkem korda, viiakse läbi arvamusküsitlus selgitamiseks välja, kas teadmatus pakutavatest teenustest on põhjuseks, miks nad on sattunud korduvalt vanglasse ning kas vangla peaks rohkem teavitama vabanenuid nende võimalustest ja õigustest vabaduses. Samuti selgitatakse välja, kas kinnipeetavad on üldse huvitatud kohalike omavalitsuste pakutavatest teenustest.

1. RIIGI KOHUSTUSED SOTSIAALTOETUSTE JA –TEENUSTE TAGAMISEL

Rahvusvahelise õiguse kohaselt on sotsiaalsete õiguste valdkonnas riigil (kõige laiemas tähenduses) kohustused „austada“, „kaitsta“ ja „tagada“. Rahvusvahelise õiguse jaoks ei ole oluline, millise riigisisese korralduse abil sotsiaalsed õigused tagatud on. Ei Euroopa sotsiaalharta (ESH) ega muud rahvusvahelised dokumendid ei kirjuta ette, millised organid sotsiaalhoolekande eest vastutama peavad. Seetõttu ei ole riigisisese pädevusjaotuse kindlaksmääramiseks võimalik lähtuda rahvusvahelisest õigusest, vähemalt mitte sel määral, kui seda on võimalik teha õiguse sisu ja ulatuse kindlaksmääramisel. Põhiõiguste tagamisest rääkides on üldlevinud põhimõtteks, et kõigil avaliku võimu teostajatel teatud kohustused on.¹

Seega oleks riigil kohustus tagada sotsiaaltoetused ja –teenused vähemalt sel määral, et oleks olemas vastav seadusandlus ning riigieelarvest ette nähtud vahendid.

Põhiseaduse kohaselt on õiguste tagamine kogu avaliku sektori ülesanne. Paragrahvi 14 järgi on õiguste ja vabaduste tagamine nii seadusandliku, täidesaatva ja kohtuvõimu kui ka kohalike omavalitsuste kohustus. Ka sotsiaalhoolekande valdkonnas on omavalitsustel teatud kohustused. Põhiseaduse § 28 lõige 3 räägib sealjuures otseselt omavalitsuse hoolekandest. Seega on põhiseaduse kohaselt omavalitsusel hoolekandevalased ülesanded. Omavalitsuse hoolekannet ei saa võrdsustada vabatahtliku hoolekandega, sest omavalitsus on avaliku võimu osa. Kuigi omavalitsused otsustavad ja korraldavad kohalikke küsimusi iseseisvalt, ei tähenda see seda, et tegemist oleks privaatautonomiaal põhinevate üksustega, kes tegutsevad vaid siis, kui see neile vajalik tundub. Hoolekandevalased küsimused peavad vähemalt teatud ulatuses olema omavalitsuste kohustuslikuks ülesandeks.² Kohaliku omavalitsuse kohustuslikuks ülesandeks just selle pärast, et valla- ja linnavalitsused asuvad abivajajale kõige lähemal. Riik üksi ei suuda tagada sotsiaalhoolekande kättesaadavust

---

¹ Aaviksoo, B. & Annus, T. 2002. Sotsiaalhoolekanne kui põhiõigus. Riigi, kohalike omavalitsuste, perekonna ja muude isikute kohustused põhiseaduslike õiguste tagamisel sotsiaalhoolekande tagamisel-
Juridica, eriväljaanne, 42.

² *Idem*, lk 43

kõigile abivajajatele ning tulenevalt sotsiaalhoolekande seadusest korraldavad sotsiaalhoolekannet sotsiaalminister, maavanemad ja kohalikud omavalitsused.

Sotsiaalministeerium töötab välja riigi sotsiaalhoolekandepoliitika, sotsiaalhoolekannet reguleerivad seadused ja muud õigusaktid, riiklikud programmid ja projektid. Sotsiaalministeeriumi haldusalas on riigi sotsiaalprobleemide lahendamiskavade koostamine ja elluviimine, rahva tervise kaitse ja arstiabi, tööhõive, tööturu ja töökeskkonna, sotsiaalse turvalisuse, sotsiaalkindlustatuse ja sotsiaalhoolekande korraldamine ning vastavate õigusaktide eelnõude koostamine. Valitsus otsustab, kuidas maksudest ja muul moel laekunud raha jaotada erinevateks eesmärkideks. Samuti vastutab ta üldise teenusepoliitika eest. Reeglina on valitsuse ülesandeks ka teenuseid sätestava seadusandluse ettevalmistamine. Ministeeriumid võivad osaleda ülalloetud küsimuste lahendamises, aga võivad ka ise teenuseid osutada. Ministeeriumid võivad vastutada ka teenuste osutamise kvaliteedi jälgimise eest.³

Sotsiaalhoolekande seaduse § 28 järgi osutatakse kinnipidamiskohast vabanenutele ja teistele sotsiaalabi vajavatele isikutele vastavalt nende vajadustele sotsiaalhoolekande seaduses ettenähtud sotsiaalteenuseid või antakse sotsiaaltoetusi või vältimatut sotsiaalabi, samuti osutatakse abi töö leidmisel, määratakse tugiisik, vajadusel luuakse varjupaigad.⁴

Seega osutatakse kinnipidamiskohast vabanenutele samasuguseid sotsiaaltoetusi ja –teenuseid kui tavaelus hätta jäänutele. Sotsiaalteenuste näol näiteks sotsiaalnõustamise, rehabilitatsiooniteenust ning eluasemeteenust. Sotsiaaltoetusena toimetulekutoetust.

Sotsiaalhoolekanne on sotsiaalteenuste, -toetuste, vältimatu sotsiaalabi ja muu abi osutamise või määramisega seotud toimingute süsteem. Sotsiaalhoolekande seaduses on hoolekanne defineeritud kui individuaalne, konkreetsele vajadusele suunatud abi, mida finantseeritakse riigi või KOV eelarvest.⁵

---

³ Medar, M. 2002. Sotsiaaltenused- kellele, miks ja kuidas? Pärnu: AS Pajo trükikoda Kaks & Pool, 47

⁴ Sotsiaalhoolekande seadus. 8.02.1995- RT I 1995, 21, 323, RT I 2007, 45, 320

⁵ Medar, E. & Medar, M. 2007. Riigi ja kohalike omavalitsuste poolt rahastatavad sotsiaaltoetused ja teenused. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus, 15.

Sotsiaalhoolekande ülesandeks on:

- Abi osutamine isikule või perekonnale toimetulekuraskuste ennetamiseks, kõrvaldamiseks ja kergendamiseks.
- Sotsiaalsete erivajadustega isiku turvalisusele, arengule ja ühiskonnas kohanemisele kaasaaitamine.⁶

Tihti peale on just vanglast vabanenud kinnipeetavad toimetulekuraskustes ning siinkohal peks riik sekkuma, et kõrvaldada või kergendada olemasolevaid puudusi.

Riigieelarvest kaetakse riigi hoolekande juhtimise kulud, riiklike sotsiaalprogrammide ja – projektide kulud, riigi poolt finantseeritavate sotsiaalteenuste kulud, riiklike sotsiaaltoetuste kulud, muude riiklike hoolekande ülesannete täitmise ja ürituste kulud. Samuti eraldatakse riigieelarvest raha omavalitsusüksuste eelarvesse hoolekandekuludeks ja omavalitsusüksuste üleantavate hoolekandega seotud ülesannete täitmiseks vastavalt seadusele.⁷

Üheks esimeseks toetuseks kinnipeetava vanglast vabanemisel on vabanemistoetus. Üldjuhul koguneb vabanemistoetus kinnipeetavale vangistuse jooksul isikuarvele leakunud summadest 20% ulatuses.

Tulenevalt vangistuseseaduse § 75 lg 4 makstakse kinnipeetavale ühekordset toetust vabanemistoetusena hoiustatud summa ja ühe kuu töötutoetuse vahe ulatuses, kui kinnipeetava vabanemistoetusena hoiustatud summa on väiksem töötü ühe kuu töötutoetusest.⁸

---

⁶ Medar, E. & Medar, M. 2007. Riigi ja kohalike omavalitsuste poolt rahastatavad sotsiaaltoetused ja teenused. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus, 15.

⁷ Medar, E. & Medar, M. 2007. Riigi ja kohalike omavalitsuste poolt rahastatavad sotsiaaltoetused ja teenused. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus, 20.

⁸ Vangistuseseadus. 14.06.2000- RT I 2000, 58, 376, RT I 2008, 17, 118.

2. KOHALIKU OMAVALITSUSE ROLL SOTSIAALTOETUSTE JA - TEENUSTE TAGAMISEL

Kohaliku omavalitsuse korralduse seaduse § 2 lg 1 järgi on kohalik omavalitsus põhiseaduses sätestatud omavalitsusüksuse – valla või linna – demokraatlikult moodustatud võimuorganite õigus, võime ja kohustus seaduste alusel iseseisvalt korraldada ja juhtida kohalikku elu, lähtudes valla- või linnaelanike õigustatud vajadustest ja huvidest ning arvestades valla või linna arengu iseärasusi.⁹

Kui lähtuda kohalike omavalitsuste ja kogukondlike õigussuhete juriidilisest legitimeeritusest ainult riiklikult ja riigi konstitutsiooniga, siis on iga linna või valla eriarengule põhikorralduse või põhikorraldusorganismina seatud kitsad piirid. Tegelikult on „sisemine kohaliku omavalitsuse õigus“ (kohaliku omavalitsuse korralduse õigus) eelkõige riiklikult ettekirjutatud õigus.¹⁰

Erinevalt riigist on kehtiv õigus kohaliku omavalitsuse tegevuse jaoks mitte ainult viimase otsus, vaid kohalik omavalitsus on ise üks täidesaatva võimu organ. Sellepärast kehtivad kohaliku omavalitsuse nagu iga teise organi jaoks ka riigi seadused ja ettekirjutused, mis omakorda on kohaliku omavalitsuse haldusõiguse allikaks. Nii tekib kohaliku omavalitsuse kahekordne haldusõigus nimelt selles tähenduses, et õiguse esimese astme moodustavad kohaliku omavalitsuse otsused ning teise riiklikud seadused ja ettekirjutused.¹¹

Kohustuste jaotuse hindamisel avaliku sektori organisatsioonide vahel kasutatakse tihti sobivuse põhimõtet. Juba võimude lahususe alusena nähakse efektiivset põhimõtet-ülesandeid peab täitma see võimuharu, kes on selleks kõige sobivam.¹²

---

⁹ Kohaliku omavalitsuse korralduse seadus. 2.06.1993- RT I 1993, 37, 558, RT I 2007, 44, 316.

¹⁰ Schöber, P.2003. Kohalik omavalitsus. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus, 28.

¹¹ *Idem*, lk 74.

¹² Aaviksoo, B. & Annus, T. 2002. Sotsiaalhoolekanne kui põhiõigus. Riigi, kohalike omavalitsuste, perekonna ja muude isikute kohustused põhiseaduslike õiguste tagamisel sotsiaalhoolekande tagamisel-*Juridica*, eriväljaanne, 43.

Kohaliku omavalitsuse poolt täidetavad ülesanded jaotatakse kohaliku elu ülesanneteks ja riiklikeks ülesanneteks. Riiklike ülesannete puhul on riigil kohustus ette näha vahendid riigieelarves. Kohaliku elu küsimuste lahendamisel riigil selline kohustus puudub.¹³

Kohaliku elu küsimused jaotatakse omakorda kaheks: kohustuslikeks ja vabatahtlikeks kohaliku elu küsimusteks. Esimese puhul on kohalik omavalitsus kohustatud ülesannet täitma, viimase puhul selline otsene kohustus puudub.¹⁴

Kohaliku omavalitsuse ülesannete hindamisel tuleb analüüsida, kas muu tasandi (eelkõige keskvõimu) sekkumine vastava küsimuse lahendamisesse on vajalik või mitte. Kui kohalik omavalitsus saab vastava ülesandega ise hakkama ning riik sekkuma ei peaks, on tegu pigem kohaliku elu küsimusega. Subsidiaarsuspõhimõtte kohaselt antakse ülesannete täitmine nendele üksustele, kes selleks kõige sobivamad on. Seetõttu tuleb analüüsida, kas kohalikud omavalitsused on sobivad organid sotsiaalhoolekande korraldamisel. Selleks tuleb kaaluda neid väärtusi, mida teenib sotsiaalhoolekande alaste ülesannete panek kohalikele omavalitustele võrreldes nende väärtustega, mida teenib ülesannete panekut (või vähemalt finantseerimise panekut) riigile.¹⁵

Kui sotsiaalhoolekande alased ülesanded on täies ulatuses omavalitsuse käes, järgib see avalikke huvisid järgmistel põhjustel:

- a) Kohalikud omavalitsused omavad informatsiooni abivajajate kohta, samuti on abisaajal kõige mugavam just kohaliku omavalitsusega suhelda.
- b) Kohalikud omavalitsused on motiveeritud tagama abi jõudmise tegelike abivajajateni, kuna vastutus eelarve järgimise eest lasub just kohalikel omavalitsustel endil. See võimaldab vältida pettusi. Kui vastutus eelarve eest oleks kohalikul omavalitsusel, oleks tal ka otsene rahaline motivatsioon isiku reintegreerimiseks tööturuga – seeläbi väheneks koormus omavalitsuse eelarvele.
- c) Puudus ei ole lihtsalt majanduslik termin, mida on alati võimalik leevendada ainuüksi rahalist abi pakkudes. Puudus võib olla seotud ka pikemaajalise ühiskonnast võõrandumisega, õpitud abituse sündroomiga või näiteks alkoholi- ja

---

¹³ Aaviksoo, B. & Annus, T. 2002. Sotsiaalhoolekande kui põhiõigus. Riigi, kohalike omavalitsuste, perekonna ja muude isikute kohustused põhiseaduslike õiguste tagamisel sotsiaalhoolekande tagamisel-*Juridica*, eriväljaanne, 43.

¹⁴ *idem*, lk 44

¹⁵ *idem*, lk 61.

narkoprobleemidega. Puuduse leevendamine nõuab igal sellisel konkreetsel üksikjuhul individuaalset lähenemist, tavaliselt erinevate sotsiaalteenuste osutamist, kusjuures olulist rolli mängivad preventiivsed meetmed. Selline integreeritud lähenemine on kõige sobivam juhul, kui abi andmise eest vastutab kohalik sotsiaaltöötaja koostöös teiste kohalike hoolekandega tegelevate institutsioonidega, sh. kolmanda sektori organisatsioonidega.¹⁶

Sotsiaalhoolekande kui riikliku ülesande kasuks räägivad järgmised argumendid:

- a) Kohalikel omavalitsustel ei pruugi jätkuda vahendeid piisava sotsiaalhoolekande tagamiseks. Riigi finantsvõimalused on paremad ning seega on paremini tagatud rahaliste kohustuste täitmine. Kuigi kohalikud finantsvõimalused sõltuvad osaliselt kohalikest prioriteetidest, eksisteerib siiski teatud risk, et kohalikud omavalitsused satuvad finantsraskuste kätte.
- b) Kohalikele omavalitsustele suure pädevuse andmine võib viia erinevates Eesti paikkondades elavate inimeste erineva kohtlemiseni. Riik saaks tagada kõigile Eesti elanikele võrdse kohtlemise.
- c) Vaidlusalune on küsimus selle kohta, kuivõrd toimetulekutoetuse maksmine siiski teiste sotsiaalteenustega integreeritud on. Nt. Soome ja Rootsi kogemus näitab, et ühes tööpuuduse massilise kasvuga on kasvanud ka nende isikute arv, kes ei vaja sotsiaalteenuseid, vaid lihtsalt abi sissetulekute täiendamisel. Üha olulisemaks on muutunud rahaline aspekt kombineerituna tööturuteenustega. Kuna Eestis on tuvastatav sama probleem ning arvestades seda, et tööturuteenused on riigi osutada ja riigi ülesandeks, võib arvata, et kohalikud omavalitsused ei pruugi omada enamuste isikute abistamiseks mingeid märkimisväärseid võimalusi ning toimivad raha väljamaksmise kohana. Seda ülesannet saaks täita aga sama hästi või isegi paremini riik. Näiteks oleks mõeldav toimetulekutoetuse maksmine ühendatud "sotsiaalse kaitse keskuste" kaudu, kes tegelevad nii toimetuleku kui tööturu küsimustega.¹⁷

---

¹⁶ Aaviksoo, B. & Annus, T. 2002. Sotsiaalhoolekanne kui põhiõigus. Riigi, kohalike omavalitsuste, perekonna ja muude isikute kohustused põhiseaduslike õiguste tagamisel sotsiaalhoolekande tagamisel-
Juridica, eriväljaanne, 61.

¹⁷ *Idem*, lk 62.

Seega jätavad subsidiaarsuspõhimõttest tulenevad argumendid lahenduse mõnevõrra lahtiseks, kuigi otsuse tegemisel individuaalsete vajaduste ja võimaluste arvestamine on mõeldav vaid kohalikul tasemel.¹⁸

Hoolekandesüsteemi kujundamist alustati uuesti Eesti omariikluse taaskehtestamisega ja kohalike omavalitsuste taasloomisega. Kohalikul tasandil omandas sotsiaalteenuste pakkumisel oma kogukonnale olulise tähenduse omavalitsus. Samas on omavalitsused liikunud suunas, et sotsiaalteenuseid võivad lepingute alusel pakkuda ka era- ja mittetulunduslikud organisatsioonid. Kiiresti muutuv asjas on põhimõtted ja seisukohad sotsiaalteenuste olemusest, neid abivajajateni viivatest tegevustest ning riigi ja kohaliku omavalitsuse vastutusel osutatavatest teenustest palju muutunud ja edasi arenenud. Tänapäevases hoolekandes on iga kohaliku omavalitsuse ülesanne kooskõlas seadusandlike aktidega garanteerida sotsiaalteenuste kättesaadavus oma vallas/linnas.¹⁹

Eestis tegeletakse valdades rohkem sotsiaaltoetuste maksmise korraldamisega ning tegelikult on inimesed sotsiaalteenustega varustatud ebapiisavalt. Teenuseid pakutakse rohkem vanuritele (koduhooldus, küttepuudega varustamine jne), kuid vähe on teenuseid peredele ja lastele, sealhulgas puuetega lastele, paremini võiks olla korraldatud invatransport, eriti maapiirkondades. Puudulikult on lahendatud rehabilitatsiooniteenuste pakkumine erinevatele riskigruppidele ja teenused töötutele ning töötajatele. Ebapiisav on teabe levitamine erinevate olemasolevate teenuste kohta ning teenuse kvaliteedi kontrolliga seotud küsimused, samuti pole piisavalt teenuste pakkumisega tegelevat väljaõppinud kaadrit. Raskuseks on otsustus, kui suurel määral on inimesel nõuda sotsiaalteenuseid ning kes peaks teenuse eest maksma.²⁰

Sotsiaalteenuseid kohanemiskustega sihtgruppi kuuluvad inimesed eriti ei kasuta ning neil ei ole ka informatsiooni teenuste kohta. Sotsiaalteenuseid ei saada peamiselt kahel põhjusel: ei taheta küsida, sest peetakse oluliseks ise hakkama saada ning ei osata küsida, sest puudub informatsioon olemasolevate teenuste kohta. Tegelikult soovitakse sotsiaalteenustest saada nõustamisteenust, koolitusteenust ja transporditeenuseid.

---

¹⁸ Aaviksoo, B. & Annus, T. 2002. Sotsiaalhoolekanne kui põhiõigus. Riigi, kohalike omavalitsuste, perekonna ja muude isikute kohustused põhiseaduslike õiguste tagamisel sotsiaalhoolekande tagamisel-*Juridica*, eriväljaanne, 63

¹⁹ Medar, E. & Medar, M. 2007. Riigi ja kohalike omavalitsuste poolt rahastatavad sotsiaaltoetused ja teenused. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus, 18.

²⁰ Medar, M. 2002. Sotsiaalteenused- kellele, miks ja kuidas? Pärnu: AS Pajo trükikoda Kaks & Pool, 18.

Eeltoodust järeldeb, et dokumentide, kindla töö- ja elukoha puudumine, millele mitte-eestlaste puhul lisandub veel riigikeele mittevaldamine, on ilmseks takistuseks olemasolevate tööturu- ja sotsiaalteenuste saamisel ning tekitab kinnise ringi, kust polegi väljapääsu.²¹

Ka vanglast vabanenud kinnipeetavad, keda liigitatakse kohanemiskustega inimeste sihtgruppi, ei pöördu abi saamiseks kohaliku omavalitsuse poole. Üks põhjusteks on kindlasti eelpool mainitud soov ise hakkama saada. Siia juurde lisanduks veel ka usaldamatus kohalike omavalitsuste suhtes ning eelarvamused.

Mitte alati ei toeta vanglast vabanenud kinnipeetavaid nende lähedased ning kui vabaneja ei pöördu ise abi saamiseks kohaliku omavalitsuse poole võib tõenäosus vanglasse tagasi sattumiseks olla väga suur. Kui aga kinnipeetav, kes vanglast vabanes ei oma mingitki informatsiooni teenuste ja toetuste pakkumise kohta, siis on tõenäosus veelgi suurem. Kohalikud omavalitsused ja vanglad peaksid tegema suuremat koostööd eriti nende vanglast vabanenud kinnipeetavate puhul, kes vabanevad tähtaegselt ning ilma kriminaalhoolduse järelevalveta.

2.1 Teenused vanglast vabanenutele

Vanglast vabanemine toimub kas tähtaegselt või ennetähtaegselt.

Ennetähtaegse vabastamise otsustab kohus ning sel moel vabaneb vanglast ca 20- 25% isikutest. Neile isikutele kohaldatakse kriminaalhooldust, katseaega minimaalselt 12 kuud ning samaks perioodiks resotsialiseerimist toetavaid KOV poolt ja riiklikult finantseeritavaid teenuseid.²²

Tähtaegselt vabanenutele rakendatakse samuti resotsialiseerimist toetavaid KOV poolt ja riiklikult finantseeritavaid teenuseid.²³

---

²¹ Medar, M. 2002. Sotsiaalteenused- kellele, miks ja kuidas? Pärnu: AS Pajo trükikoda Kaks & Pool, 31.

²² Medar, E. & Medar, M. 2007. Riigi ja kohalike omavalitsuste poolt rahastatavad sotsiaalteenused ja teenused. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus, 269.

²³ *Ibid*

Erinevate osapoolte koostöös vanglast vabanenute rehabilitatsioonis hõlmab kolmetasandilist koostööd järgmiste instantside vahel:

- Töehõive, meditsiin, pensionid ja haridus, mida rahastatakse sotsiaalkindlustuse ja –hoolekande riiklikest vahenditest vastavate ametkondade poolt.
- Üldised sotsiaalhoolekande teenused, sh majutusteenus, mida rahastatakse KOV poolt.
- Kriminaalsete riskide maandamiseks teenused ja kriminaalhooldusprogrammid, mida rahastatakse Justiitsministeeriumi poolt.²⁴

Seadusandluse eesmärk on kinnipeetavate ennetähtaegne vabastamine, tõhustades samaaegselt kriminaalhooldussüsteemi, nt lisaturvameetmete (elektrooniline valve) kasutamise. Organisatsiooniliseks eesmärgiks on kriminaalhoolduse ja vanglate praktika ühtlustamine, st organisatsioonina tegutsemine, ühtne töömetoodika (riskihindamine, programmid), samuti riiklike vahendite suunamine kuritegeliku käitumise ennetamisele, mis eeldab Sotsiaalministeeriumi poolt finantseeritava vanglast vabanenute rehabilitatsiooni lõpetamist senisel kujul ja ümberkorraldamist kriminaalhoolduse riskipõhiseks teenuseks. Nimetatud ülesannetega pole võimalik hakkama saada ilma koostööta, st panustamiseta kõigi osapoolte selgele rollijaotusele ja paremale informeeritusele.²⁵

2.1.1 Rehabilitatsiooniteenus

Rehabilitatsiooniteenuse eesmärgiks on isiku iseseisva toimetuleku, sotsiaalse integratsiooni ja töötamise või tööle asumisesoodustamine. Teenuse osutamise raames viiakse läbi inimese vajaduste hindamine ning kavandatakse tegevused püstitatud eesmärgini jõudmiseks. Planeeritavad tegevused fikseeritakse rehabilitatsiooniplaanis. Inimesele osutatakse rehabilitatsiooniplaanis toodud rehabilitatsiooniasutuse pädevuses olevaid teenuseid ning juhendatakse plaanis toodud tegevuste elluviimisel. Rehabilitatsiooniteenuse osutamise eelduseks on inimese selline seisund, kus ta vajab

---

²⁴ Medar, E. & Medar, M. 2007. Riigi ja kohalike omavalitsuste poolt rahastatavad sotsiaaltoetused ja teenused. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus, 269.

²⁵ *Ibid*

mitmete valdkondade spetsialistidega konsulteerimist ja seejärel erinevate teenuste saamist.²⁶

Rehabilitatsiooniplaani koostamise (rehabilitatsioonihindamise) käigus hinnatakse inimese valmisolekut ja motiveeritust muutusteks, inimese seisundit ja vajadusi ning olemasolevaid ressursse (olemasolevad teenused, toetusvõrgustik, keskkond jm), püstitatakse eesmärgid ning kavandatakse tegevusi eesmärgi saavutamiseks. Inimese valmisoleku ja motiveerituse puudumisel planeeritakse arendavaid tegevusi muutuseks valmisoleku parandamiseks isikul või teda ümbritsevatel isikutel. Eesmärk püstitatakse konkreetse isiku jaoks olulise muutuse saavutamiseks elamise, töötamise, suhtlemise, õppimise võime vms aspektides.²⁷

Rehabilitatsiooniteenuse pakkujaks saavad olla organisatsioonid, kelle personali hulgas on erialase (sotsiaaltöö, psühholoogia, sotsiaalpedagoogika) väljaõppe saanud spetsialistid. Rehabilitatsiooniteenuse sihtrühmaks on tähtaegselt kinnipidamiskohtadest vabanenud ja kodutud, v.a kriminaalhooldusalused. Rehabilitatsiooniteenuse osutatavaks mahuks on 1-40 tundi aastas ühele isikule.²⁸

2.1.2 Statsionaarne rehabilitatsiooniteenus

Statsionaarne rehabilitatsiooniteenus on teenus, mille puhul on vajalik isiku ööpäevaringne viibimine rehabilitatsiooniasutuses. Sihtrühmaks on tähtaegselt kinnipidamiskohtadest vabanenud, v.a kriminaalhooldusalused. Teenuse pakkujaks saab olla statsionaarset rehabilitatsiooniteenust osutav või sellega koostöölepingut omav asutus. Majutuse ostetav maht on 1-120 ööpäeva ühele isikule aastas.²⁹

---

²⁶ Medar, E. & Medar, M. 2007. Riigi ja kohalike omavalitsuste poolt rahastatavad sotsiaaltoetused ja teenused. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus, 271.

²⁷ *Ibid*

²⁸ *Ibid*

²⁹ *Idem, lk 272*

2.1.3 Tugiisiku teenus

Tugiisiku teenus on teenus, mille käigus toimub kodutute ja vanglast vabanenute abistamine ja suunamine igapäevaelu toimingutes, arvestades erivajadusi, mis tekkisid seoses ühiskonnast kõrvalejäämisega või vangistusest vabanemisega. Tugiisiku tööülesannete hulka kuulub töö kliendi lähivõrgustikuga, toetav suunamine vastavasse riigi- ja kohaliku omavalitsuse asutustesse, koostöö tegemine kohaliku omavalitsusega ning vangla sotsiaalosakonnaga. Teenuse sihtrühmaks on tähtajaliselt vanglast vabanenud ja kodutud, v.a kriminaalhooldusalused. Teenuse osutajaks saavad olla organisatsioonid, kelle personali hulgas on kas Sotsiaalministeeriumi poolt korraldatud tugiisiku koolituse või mõne muu vastavasisulise koolituse läbinud isikud. Osutatava teenuse maht on 1- 40 tundi aastas ühele isikule.³⁰

2.1.4 Hoolduse ja järelevalvega eluase

Hoolduse ja järelevalvega eluase on mõeldud vanglast vabanenutele, kes on pikka aega ühiskonna elust kõrval olnud ning vajavad tuge, abi ja aega, et tavaelus taas toime tulla. Kuna vabanenutel esineb vabanemisejärgselt sageli probleeme alkoholiga ning oma kogukonnas hakkamasaamisega, rakendatakse nende resotsialiseerimise toetamiseks hoolduse ja järelevalvega eluaset. Teenuse osutamine toimub erinevate mittetulunduslike organisatsioonide poolt.³¹

2.1.5 Varjupaik

Varjupaigateenus on mõeldud sotsiaalteenusena piisavate elatusvahenditeta isiku toetamiseks. Varjupaigateenuse kaudu on vanglast vabanenule tagatud tema olukorrale

---

³⁰ Medar, E. & Medar, M. 2007. Riigi ja kohalike omavalitsuste poolt rahastatavad sotsiaaltoetused ja teenused. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus, 272.

³¹ *Ibid*

vastavad hädavajalikud sotsiaalhoolekande abinõud, mis tagavad talle vähemalt toidu, riietuse ja ajutise peavarju. Teenus on ajutise iseloomuga ning eeldab sotsiaaltöötaja tuge.³²

Vanglast vabanenute rehabilitatsiooniteenuseid arendatakse Justiitsministeeriumi koordineerimisel, kriminaalhoolduse vahendusel ja koostöös KOV-dega. Sotsiaalministeeriumi ja/või Justiitsministeeriumi eelarvest. Teenuste sihtgrupiks on eelkõige ennetähtaegsed vabanejad, kelle osakaal lähiaastatel kasvab. Teenus on suunatud kriminogeensete riskide maandamisele (vägivalla, sõltuvuse jmt programmid). Teenust osutavad eraõiguslikud juriidilised isikud, näiteks MTÜ-d. Teenusega kaasneb kriminaalhooldaja järelevalve ja kontroll.³³

Ennetähtaegselt vabastatud ja kriminaalhooldusalused on keskmise ja kõrge retsidiivsusrisiki ning ohtlikkuse astmega, kellel peab olema ligipääs teenustele kogu katseaja ulatuses. Neid teenuseid vahendab/korraldab kriminaalhooldus. Tähtaegselt vabanenutele on teenusele ligipääs 6 kuu jooksul alates vanglast vabanemisest. Teenuseid vahendab vangla sotsiaaltöötaja või KOV.³⁴

Peamised suunad lähiaastateks töös vanglast vabanenutega on:

- Seadusemuudatused- tähtaegse vabanemise osakaal väheneb ajas.
- Tekib vabanemise ühtne ahel – vangla-kriminaalhooldus-tavaelu, sealjuures KOV saab vabanejas tulevikus teada läbi kriminaalhoolduse (tähtajaliselt vabanenutest teavitab vangla).
- Vanglast vabanenute rehabilitatsiooniteenused muutuvad riskipõhiseks lähenemiseks kriminaalhoolduse baasil – dubleerivaid teenuseid ei osutata.
- Piirkondliku koostöö arendamine – kindlam arusaam osapoolte vastastikustest rollidest.³⁵

---

³² Medar, E. & Medar, M. 2007. Riigi ja kohalike omavalitsuste poolt rahastatavad sotsiaaltoetused ja teenused. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus, 272.

³³ *Idem*, lk 273

³⁴ *Ibid*

³⁵ *Idem*, lk 274

2.1.6 Vanglast vabanenud töötutele pakutavad teenused ja toetused

Peamiseks probleemiks vanglast vabanenute tööturule kaasamisel on ühest küljest ühiskonna kui terviku, ent teiselt ka tööandjate tõrjuv suhtumine. Endised kinnipeetavad on n-õ sildistatud, millest tulenevalt puudub nende vastu usaldus, neid „kardetakse“. Lisaks on kinnipeetavad minetanud tihti peale töösused, mistõttu on neid üsna keerukas koheselt tööle rakendada.³⁶ Paljudel endistel kinnipeetavatel puuduvad elukoht ja lähedased ning riigi sekkumine siinkohal on äärmiselt oluline.

Tööturuteenuste ja –toetuste seaduse § 10 lg 5 p 3 järgi kuuluvad töötuna arvelevõtmisele eelnenud 12 kuu jooksul vanglast vabanenud töötud riskirühma.³⁷ Riskirühma kuuluvatele tuleb esimesel võimalusel koostada individuaalne tööotsimiskava, mille eesmärgiks on töötule töö leidmiseks ja tööle rakendamiseks vajalike tegevuste kavandamine.

Peamised tööturuteenused vanglast vabanenutele oleks:

- Avalik töö- ajutine tasuline töö, mis võimaldab vanglast vabanenul ennast teiselt rakendada ning mille eest ta ka palka saab.
- Tööharjutus- töötule tööharjumuse taastamiseks või omandamiseks.
- Palgatoetus- on mõeldud tööandjale, kes võtab töötule tööle.

---

³⁶ Tööturu riskirühmad: vanglast vabanenud töötud. Sotsiaalministeeriumi toimetised nr 7/2006 [http://www.sm.ee/est/HtmlPages/toimetised_20067/\\$file/toimetised_20067.pdf](http://www.sm.ee/est/HtmlPages/toimetised_20067/$file/toimetised_20067.pdf) 27.04.2008.

³⁷ Tööturuteenuste ja –toetuste seadus. 28.09.2005- RT I 2005, 54, 430, RT I 2008, 8, 57.

3. MITTETULUNDUSÜHINGUD (MTÜ)

Kiired muutused tsiviilühiskonna arengus viimastel aastatel on kaasa toonud ka muutusi sotsiaalvaldkonna töö korraldamises ja finantseerimises. Olukorras, kus kolmas ehk vabatahtlik sektor teeb üsna jõulisi etteasteid mõjuväljas riik, turg, lähikond (perekond, sugulased jne), püüdes rohkem kaasa rääkida kõigis eluvaldkondades, eriti aga sotsiaal-, kultuuri- ja haridusvaldkondades, ning leida endale tegutsemiseks vaba ruumi, on esile kerkinud ka riigi üha suurenev roll kolmanda sektori osaluse ja vastutuse määratlemisel ühiskonnas.³⁸

Kuna riigi kui avaliku sektori osatähtsus sotsiaalteenuste osutamisel on vähenemas, muutub järjest tähtsamaks mittetulundusorganisatsioonide poolt tehtav sotsiaaltöö. Eestis algas mittetulundussektori areng 1989- 1990ndatel. Mittetulundussektori ehk kolmanda või vabatahtliku sektori rolli suurenemine ei tähenda aga seda, et sotsiaalsete probleemide lahendamine jääks üksi selle sektori kanda. Valitsuse kindlustada on, et olulised MTÜ-d osaleksid sotsiaalteenuste osutamises, kuid see nõuab:

- Seadusi, mis kindlustaksid MTÜ-de positsiooni.
- Partnerlussuhteid era- ja avaliku sektori vahel, parandamaks koostöövõimet ja kokkukuuluvustunnet.
- Partnerlussuhteid elanike, MTÜ-de, erasektori organisatsioonide ja kohalike omavalitsuste vahel.³⁹

Juriidilised ja füüsilised isikud, kes tegelevad sotsiaalhoolekandega vabatahtlikult katavad kõik oma tegevusega seotud kulud ise. Sotsiaalministeerium, maavanem ja valla- või linnavalitsus võivad nendega sõlmida lepinguid ning eraldada rahalisi ja materiaalseid vahendeid sotsiaalhoolekandega seotud kulude katteks.⁴⁰

Mittetulundusühingud on suured abilised riigile, nad opereerivad vähem kuluka ja vähem jäiga tööjõuga kui avalik-õiguslik sektor ja tähelepanu fookuses on teha teenuseid enam

---

³⁸ Medar, M. 2002. Sotsiaaltenused- kellele, miks ja kuidas? Pärnu: AS Pajo trükikoda Kaks & Pool, 9.

³⁹ Medar, E. & Medar, M. 2007. Riigi ja kohalike omavalitsuste poolt rahastatavad sotsiaaltoetused ja teenused. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus, 22.

⁴⁰ Medar, M. 2002. Sotsiaaltenused- kellele, miks ja kuidas? Pärnu: AS Pajo trükikoda Kaks & Pool, 15.

paindlikumaks ja reageerivamaks kasutaja vajadustele. Erinevate fondide ja valitsusasutuste koostöö laabub tõhusamalt läbi tulu mittetaotlevate ühingutega kui otse. Tulu mittetaotlevad ühingud hoiavad ära töötajate ja kulutuste kasvu avalikus sektoris.⁴¹

Riik toetab kolmanda sektori tegevust riigivaraseadusega, kus punktis neli on sätestatud „... mittetulundusühingutele heategevaks sihtotstarbeks“. See ei kohusta, kuid võimaldab avalikul sektoril anda riigivara tasuta üle eraõigusliku isiku kasutusse. Tasuta kasutus tähendab sisuliselt 0-määraga renti.⁴²

---

⁴¹ Medar, M. 2002. Sotsiaaltenused- kellele, miks ja kuidas? Pärnu: AS Pajo trükikoda Kaks & Pool, 49.

⁴² *ibid*

4. UURIMISÜLESANDED

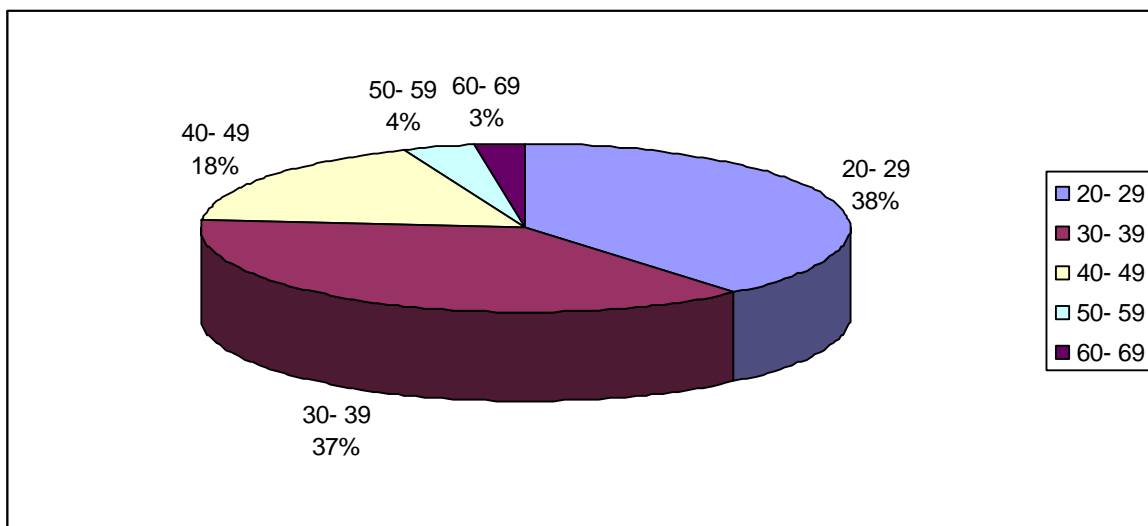
Kõikides Eesti kohalikes omavalitsustes viidi läbi uurimus selgitamaks välja, kui palju puutuvad kohalikud omavalitsused kokku vanglast vabanenud kinnipeetavatega. Milliseid on need toetavad teenused, mida kinnipeetavatele kõige rohkem vaja läheb. Eestis on 227 omavalitsust: 33 omavalitsuslikku linna ja 194 valda. Kõigisse omavalitsustesse saadeti ankeet (LISA 2), millest tagastati 64 ankeeti.

Kinnipeetavate seas, kes on vanglas teist ja enamat korda viidi läbi arvamusküsitlus. Arvamusküsitluse eesmärgiks on välja selgitada, kui põhjalikult on kinnipeetavad informeeritud kohalike omavalitsuse pakutavatest teenustest, kas nad on tegelikkuses koostööks valmis ning millised on kinnipeetavate ootused oma elukohajärgsele valla- või linnavalitsusele. Ankeet edastati Murru Vangla 100-le kinnipeetavale, millest tagastati 80 ankeeti (LISA 1).

4.1 Arvamusküsitlus kinnipeetavate seas

Murru Vanglas viidi läbi kinnipeetavate seas arvamusküsitlus, selgitamaks välja kui põhjalikult on kinnipeetavad informeeritud kohalike omavalitsuse pakutavatest teenustest, kas nad on tegelikkuses koostööks valmis ning millised on kinnipeetavate ootused oma elukohajärgsele valla- või linnavalitsusele. Ankeete jagati välja 100-le kinnipeetavale, millest tagastati 80 ankeeti. Kinnipeetavad valiti täiesti juhuslikult, ankeet oli anonüümne ning ainukeseks kriteeriumiks oli, et kinnipeetav on viibinud vanglas teist ja enamat korda.

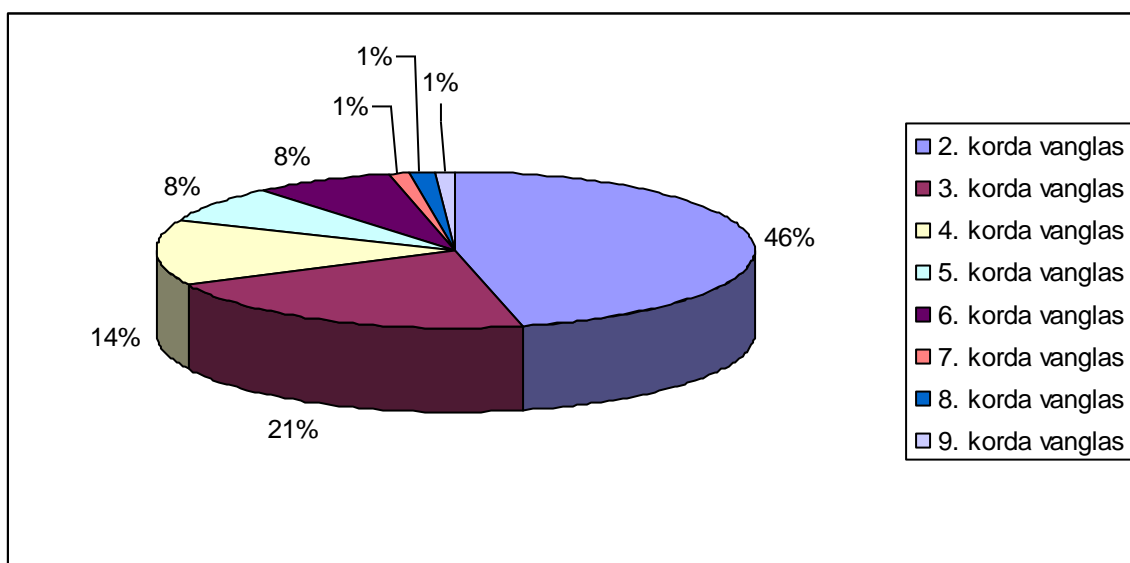
Kinnipeetavate vanus, kelle seas arvamusküsitlus läbi viidi ulatus 20- 66 eluaasta vahele. Järgnevalt toodud tabel protsentuaalselt kinnipeetavate vanuse kohta, kes vastasid arvamusküsitluse ankeedile.

Joonis 1. Küsitletud kinnipeetavate vanus

Diagrammist nähtub, et uurimustöö käigus küsitleti 20- 29 aastaseid meessoost kinnipeetavaid, kes küsitletute koguhulgast moodustasid 38%. 30- 39 aastaseid kinnipeetavaid oli küsitletute hulgas 37%. 40- 49 aastased, 50- 59 aastased ja 60- 69 aastased moodustasid küsitletute hulgas vastavalt siis 18%, 4% ja 3%.

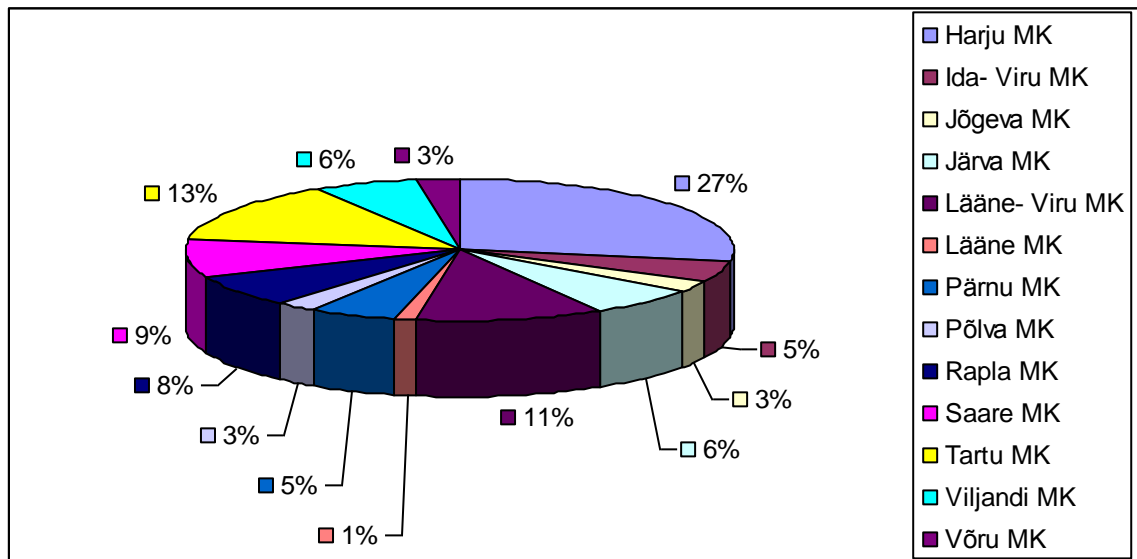
Arvamusküsitlusele vastasid kinnipeetavad, kes on vanglas viibinu teist ja enamat korda. Järgnevalt on toodud protsentuaalselt kinnipeetavate vanglas viibitud kordade arv.

Joonis 2. Kinnipeetavate vanglas viibitud kordade hulk

Teist korda vangla karistust kandvaid kinnipeetavaid oli anketeeritute hulgas kõige rohkem ning moodustasid küsitletutest peaaegu poole ehk 46%. Kolmandat korda vanglas viibinuid oli 21% ning neljandat korda vanglas viibinuid 14%. Viiendat ja kuuendat korda vanglas viibinuid oli küsitletute hulgas võrdselt 8% ehk 6 kinnipeetavat. Seitsmendat, kaheksandat ja üheksandat korda vanglas viibinuid oli anketeeritute hulgas võrdselt 1% ehk siis 1 kinnipeetav.

Ankeedile vastanute kinnipeetavate käest küsiti, millises maakonnas asub nende elukoht. Järgnevalt on toodud diagramm kinnipeetavate elukohtade järgi maakondade kaupa:

Joonis 3. Kinnipeetavate elukohad maakonniti

Suurim hulk küsitletutest omavad elukohta Harju maakonnas- 27%. 13% ankeedile vastanutest elavad Tartu maakonnas. 11% kinnipeetavatest, kes vastasid ankeedile elavad Lääne- Virumaal. Kinnipeetavaid, kes omavad elukohta Saaremaal, on vastanutest 9%. 8% ankeedile vastanutest elavad Rapla maakonnas. Järva ja Viljandi maakonnast pärit kinnipeetavaid, kes vastasid ankeedile, oli võrdselt 6%. Ida- Viru ja Pärnu maakonnast vastanuid oli anketeeritute hulgas mõlemal juhul 5%. Jõgeva, Võru ja Põlva maakonnast

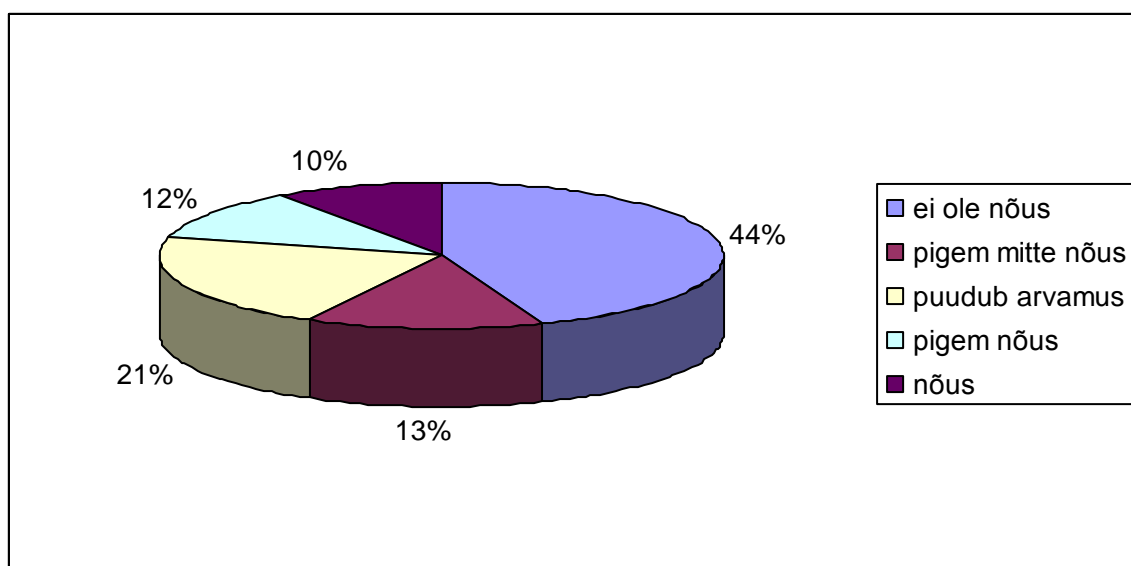
vastanuid kinnipeetavaid oli 3%. Kahjuks ei leidunud Hiiu ja Valga maakonnast ühtegi kinnipeetavat, kes oleks vastanud Murru Vanglas läbi viidud ankeedile.

4.1.1 Kinnipeetavad, kes pärast vabanemist ei ole pöördunud sotsiaalabi saamiseks kohaliku omavalitsuse poole

Kõikidest küsitletutest vastasid 52 kinnipeetavat 80-st, et ei ole kunagi pöördunud elukohajärgsesse valla- või linnavalitsusse sotsiaalteenuste, sotsiaaltoetuste, vältimatu sotsiaalabi või muu abi saamiseks. Põhjused, miks nad seda teinud ei ole, on järgmised:

- vähene informatsioon sotsiaalteenuste ja –toetuste kohta;
- ei ole vajalik;
- eelarvamus, et keeldutakse abi andmisest, kuna tegemist on endise kinnipeetavaga;
- proovitakse ise hakkama saada.

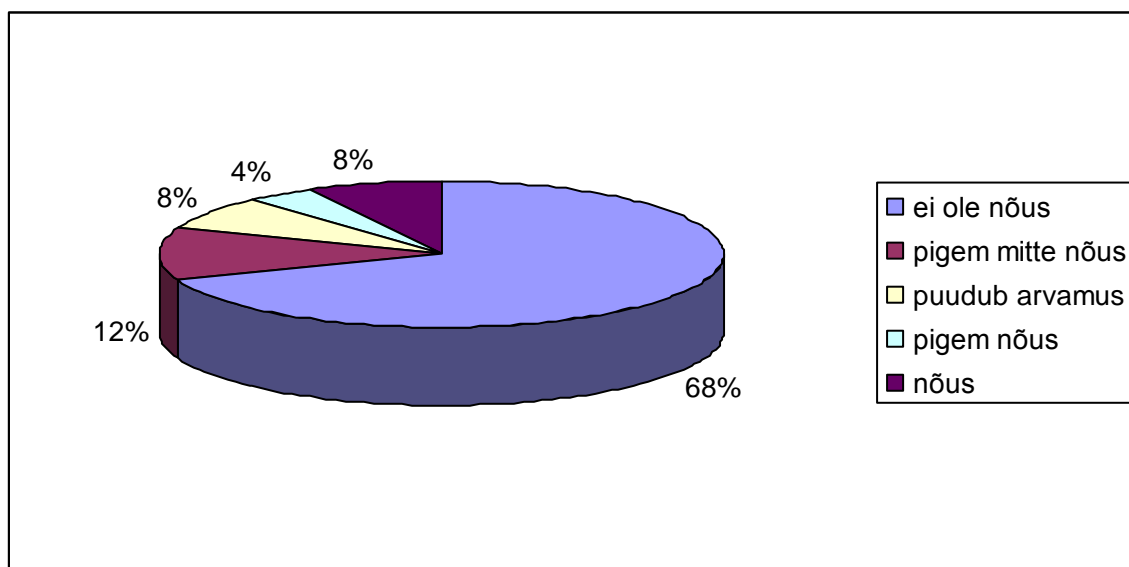
Kinnipeetavad, kes ei ole pöördunud kahe vangistuse vahel elukohajärgsesse valla- või linnavalitsusse on vastanud viie palli süsteemis väitele: „Olen teadlik kõikidest kohalike omavalitsuste ja riigi toetavatest teenustest vanglast vabanenud kinnipeetavatele“, järgmiselt:

Joonis 4. Kinnipeetavate teadlikkus kohalike omavalitsuste ja riigi toetavatest teenustes vanglast vabanenud kinnipeetavatele.

44% vastanutest ei tea kohalike omavalitsuste ja riigi toetavatest teenustest vanglast vabanenud kinnipeetavatele. Kõikidest vastanutest 13% pigem ei tea sotsiaaltoetustest või –teenustest, mida on võimalik vanglast vabanenutel taotleda. Arvamus puudub 21% vastanutest. Mainitud kolme vastuse puhul võib teha järelduse, et kinnipeetavad ei ole kahe vangistuse vahel pöördunud elukohajärgsesse linna- või vallavalitsusse teadmatusest ning vähesest informeeritusest. Vaid 12% vastanutest arvab, et nad pigem teavad ning 10% vastanutest kinnipeetavatest teavad kohalike omavalitsuste pakutavatest teenustest ja toetustest vanglast vabanenutele.

Kui teadmatus võib olla üheks põhjuseks, miks kinnipeetavad ei ole pöördunud kahe vangistuse vahel kohaliku omavalitsuse poole sotsiaaltoetuste või –teenuste saamiseks, siis puudulik informeeritus vangla poolt võib olla teiseks põhjuseks, miks kinnipeetavad ei ole teadlikud kohalike omavalitsuste pakutavatest teenustest. Alljärgnevas diagrammis on toodud välja kinnipeetavate arvamus väite kohta: „Vangla on mind täielikult informeerinud kohalike omavalitsuste ja riigi toetavatest teenustest vanglast vabanenud kinnipeetavatele“

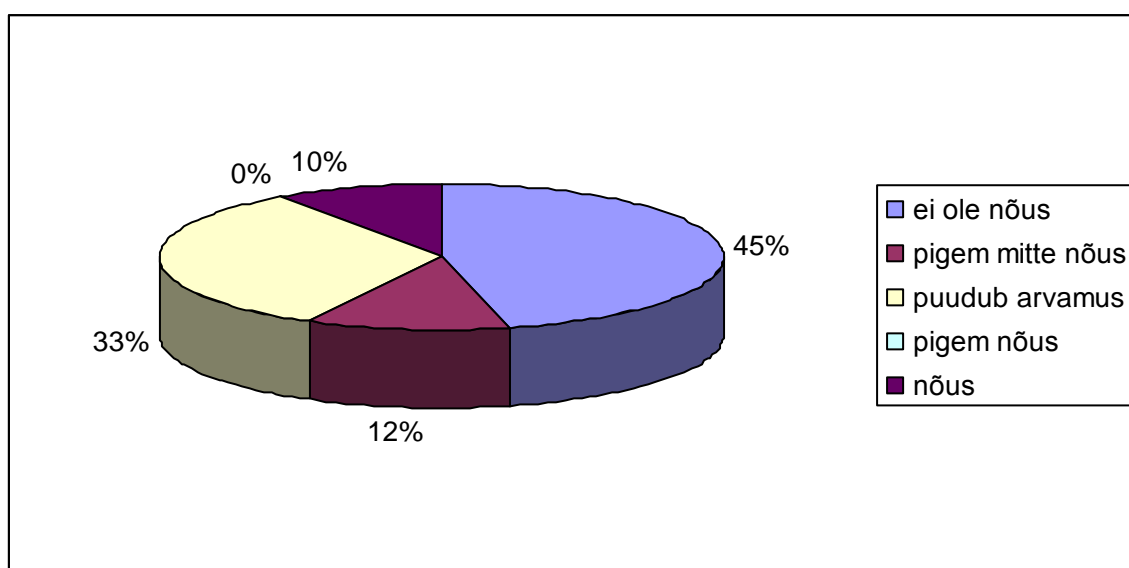
Joonis 5. Kinnipeetavate arvamus vangla informeerituse kohta omavalitsuste pakutavatest teenustest vanglast vabanemisel

68% ankeedile vastanud kinnipeetavatest ei ole nõus sellega, et vangla informeerib vabanevaid kinnipeetavaid kohaliku omavalitsuse ja riigi toetavatest teenustest. 12% vastanutest pigem ei ole nõus. Just informeerimatuse on kinnipeetavad toonud üheks põhjuseks, miks nad ei ole kunagi pöördunud abi saamiseks elukohajärgsesse valla- või

linnavalitsusse. Vaid 4% on pigem nõus ja 8% nõus sellega, et vangla on informeerinud neid sotsiaaltoetustest ja –teenustest. 8%-l puudub arvamuse esitatud väite kohta. Põhjused, miks need kinnipeetavad ei ole pöördunud abi saamiseks kohaliku omavalitsuse poole, võivad olla eelpool mainitud soov ise hakkama saada ning vajaduse puudumine.

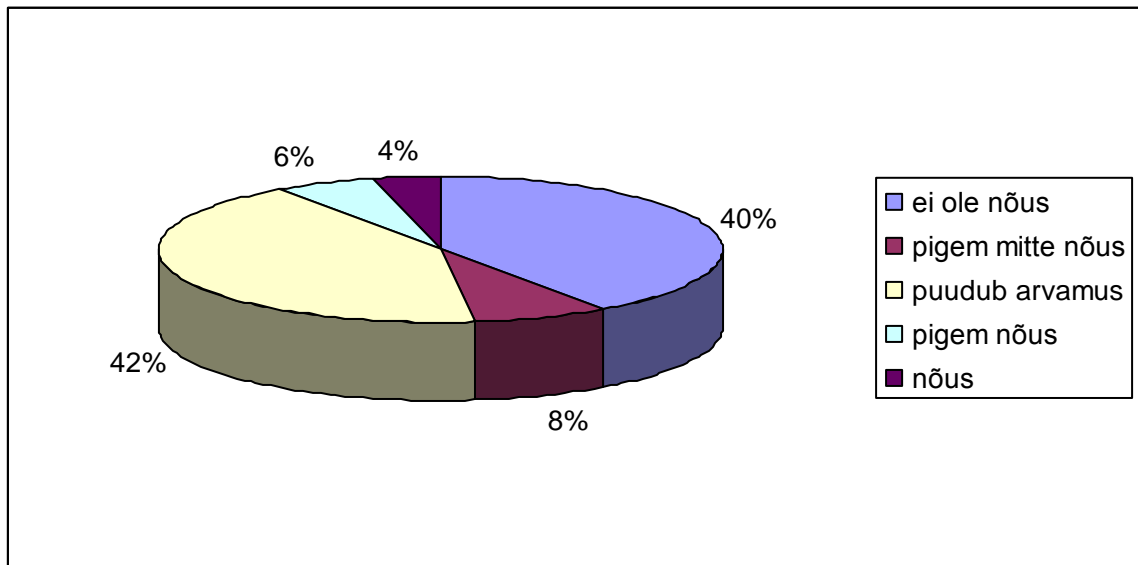
Olenemata sellest, et kinnipeetavad, ei ole pöördunud elukohajärgsesse linna- või vallavalitsusse, omavad kinnipeetavad küllaltki negatiivset arvamust väite kohta: „Kohalikud omavalitsused tegelevad meelsasti vanglast vabanenud kinnipeetavatega“.

Joonis 6. Kinnipeetavate arvamus kohalike omavalitsuste koostööst vabanenud kinnipeetavatega

45% ehk peaaegu pooled vastanutest kinnipeetavatest arvab, et kohalikud omavalitsused ei ole valmis koostööd tegema vanglast vabanenud kinnipeetavatega. 12% kinnipeetavatest arvab, et kohalikud omavalitsused pigem ei tee meelsasti koostööd vanglast vabanenutega. Ometigi ei ole keegi nendest vastanutest kunagi pöördunud elukohajärgsesse linna- või vallavalitsusse sotsiaaltoetuste või –teenuste saamiseks. Arvamuse on põhjendanud eelpool mainitud eelarvamus: keeldutakse abi andmisest, sest tegemist on endiste kinnipeetavatega. 33%-l vastanutest puudub arvamuse, sest neil puudub ka vastav kogemus. 10% vastanutest on nõus sellega, et kohalikud omavalitsused teevad meelsasti koostööd vanglast vabanenud kinnipeetavatega, lihtsalt neil endil ei ole kunagi vaja läinud omavalitsuse abi ning pigem üritatakse ise hakkama saada.

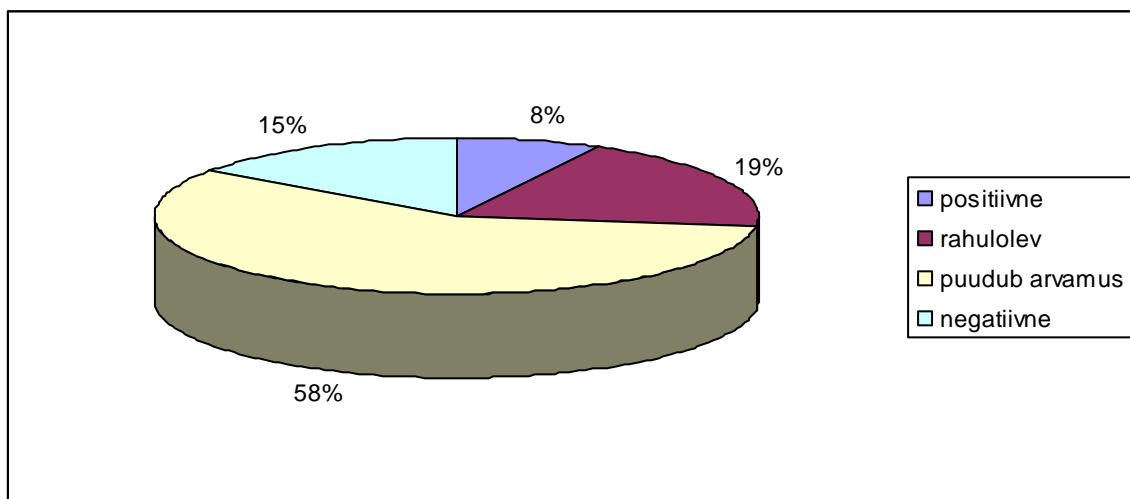
Käesolevas peatükis analüüsitakse nende kinnipeetavate vastuseid, kes on vanglas teist ja enamat korda, kuid kes ei ole kunagi pöördunud kohaliku omavalitsuse poole sotsiaaltoetuste või –teenuste saamiseks. Viimane väide, millele paluti ankeetküsitluses vastata oli: „Eesti Vabariigi seadusandlusega on piisaval määral tagatud vanglast vabanenute sotsiaalhoolekanne“. Alljärgnevalt on toodud joonis vastustest.

Joonis 7. Kinnipeetavate arvamus Eesti Vabariigi seadusandlusega tagatud sotsiaalhoolekande kohta vanglast vabanenud kinnipeetavatele

40% vastanud kinnipeetavatest arvab, et Eesti Vabariigi seadusandlusega ei ole piisaval määral tagatud vanglast vabanenud kinnipeetavate sotsiaalhoolekanne. 8% vastanutest pigem ei ole nõus eelpool nimetatud väitega. Arvamus puudub 42% vastanud kinnipeetavatest. Negatiivne hoiak on tekkinud vähesest informatsioonist ja teadmatuses. Vaid 6% vastanutest on pigem nõus ja 4% vastanutest on nõus väitega, et Eesti Vabariigi seadusandlusega on piisaval määral tagatud vanglast vabanenud kinnipeetavate sotsiaalhoolekanne.

Kinnipeetavate suhtumist kohalikesse omavalitsustesse võib liigitada nelja rühma ning põhjuseid arvamuse kujunemise kohta on mitmeid.

Joonis 8. Kinnipeetavate arvamus elukohajärgsest valla- või linnavalitsusest

8% vastanud kinnipeetavatest suhtub kohaliku omavalitsusse positiivselt, samas ootavad elukohajärgselt valla- või linnavalitsuselt samasugust käitumist. Kuna enamusel vastanutest kokkupuude puudub siis ei ole ka negatiivset arvamust kujunenud. 19% vastanutest peab arvamust rahuldavaks. Hinnatakse oma sünni- ja elukohta. Nagu ka eelpool mainiti eelistatakse ise hakkama saada. 58%-l vastanud kinnipeetavatest puudub arvamus, sest eelistatakse ise hakkama saada ning elukohajärgsesse valla- või linnavalitsusse abi saamiseks pöördutud ei ole. Samas arvavad osad kinnipeetavad, et kuna kohalik omavalitsus ei ole nende poole ise pöördunud siis puudub igasugune kokkupuude. Puudub arvamus, sest karistusaeg on liiga pikk ning elukohast on väga kaua eemal oldud. 15% vastanutest suhtub elukohajärgsesse valla- või linnavalitsusse negatiivselt- avatakse, et abi saada on vähe usutav, kohalikud omavalitsused teevad tööd ainult siis, kui neile endast pidevalt märku anda, kardetakse, et abistamise asemel hakatakse endistele kinnipeetavatele hoopis nende minevikku meelde tuletama.

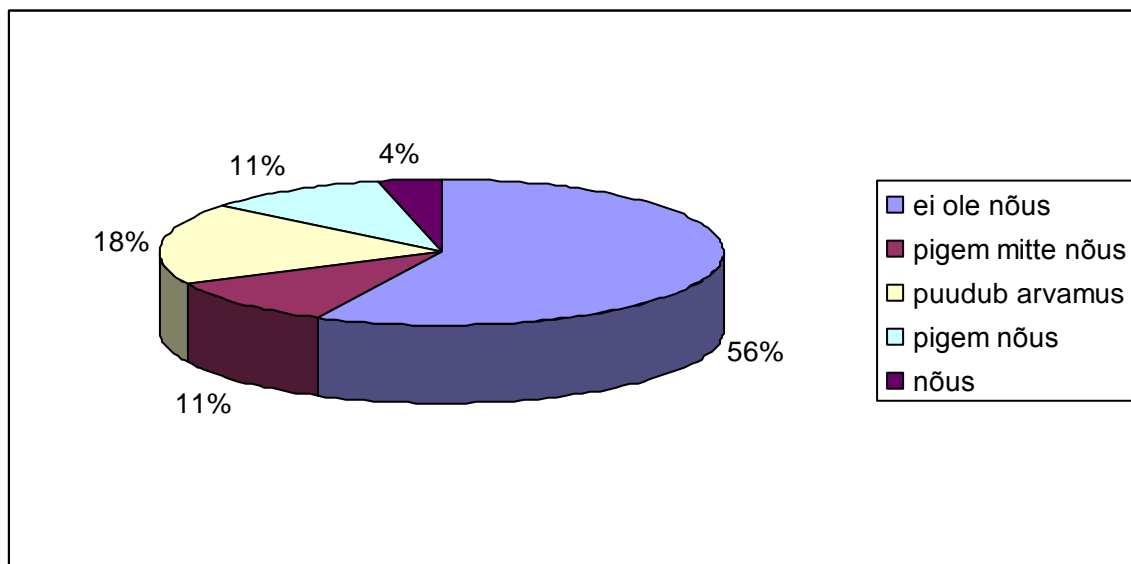
4.1.2 Kinnipeetavad, kes on kahe vangistuse vahel pöördunud kohaliku omavalitsuse poole sotsiaalabi saamiseks

Kõikidest küsitletutest vastasid 28 kinnipeetavat 80-st et on pöördunud elukohajärgsesse valla- või linnavalitsusse sotsiaalteenuste, sotsiaaltoetuste, vältimatu sotsiaalabi või muu

abi saamiseks. Peamised teenused ja toetused, mida kinnipeetavad on elukohajärgselt vallalt või linnalt taotlenud, on järgmised:

- toimetulekutoetus;
- eluasemetoetus;
- vabanemistoetus;
- töötubiraha
- sotsiaalnõustamine.

Kinnipeetavad, kes on pöördunud kahe vangistuse vahel elukohajärgsesse valla- või linnavalitsusse on vastanud viie palli süsteemis väitele: „Olen teadlik kõikidest kohalike omavalitsuste ja riigi toetavatest teenustest vanglast vabanenud kinnipeetavatele“, järgmiselt:

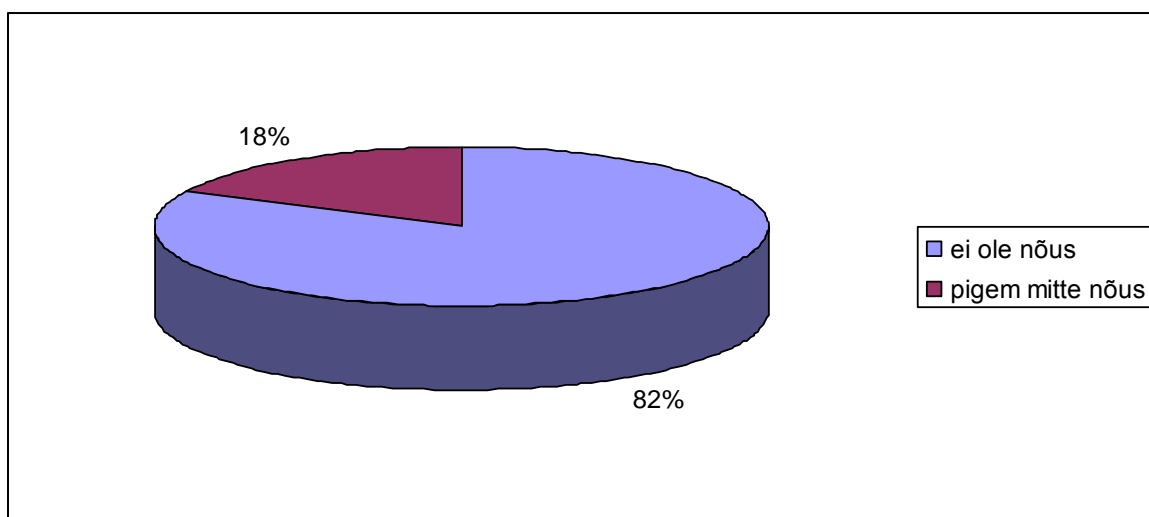

Joonis 9. Kinnipeetavate teadlikkus kohalike omavalitsuste ja riigi toetavatest teenustes vanglast vabanenud kinnipeetavatele.

Kuigi 28 kinnipeetavat kogu küsitletavate hulgast vastasid, et nad on pöördunud elukohajärgsesse linna- või vallavalitsusse sotsiaaltoetuste või –teenuste saamiseks siis 56% kinnipeetavatest väidab, et nad ole teadlikud kohalike omavalitsuste pakutavatest teenustest vanglast vabanenud kinnipeetavatele ning 11% kinnipeetavatest väidab, et nad pigem ei tea omavalitsuste pakutavatest teenustest. 18% vastanud kinnipeetavatest puudub

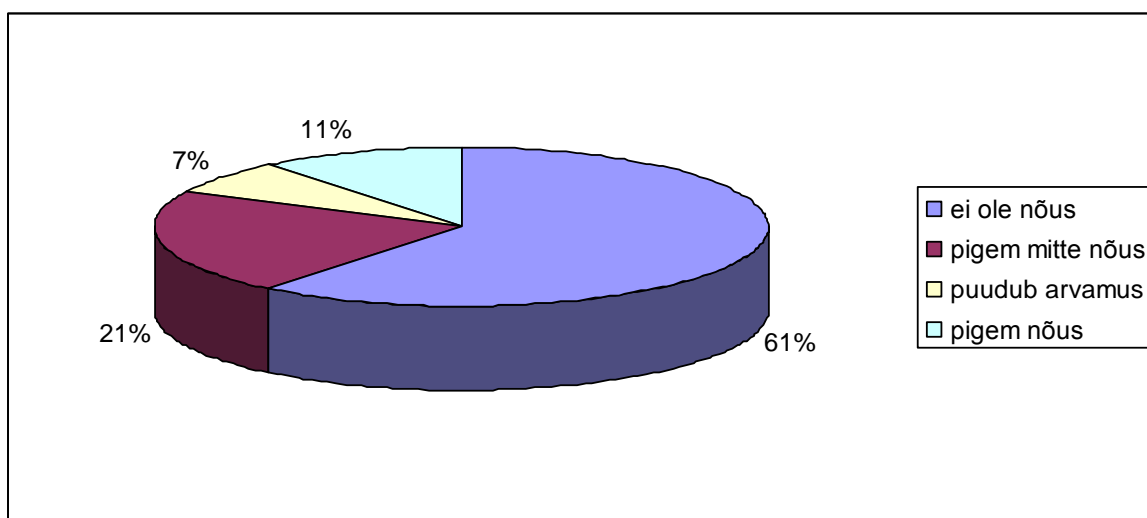
täielikult arvamused. Vaid 11% on pigem nõus ja 4% nõus väitega, et nad on teadlikud kohaliku omavalitsuse pakutavatest sotsiaaltoetustest ja –teenustest.

Kui need kinnipeetavad, kes ei ole kunagi pöördunud kohaliku omavalitsuse poole abi saamiseks peale vanglast vabanemist on nõustunud mingilgi määral väitega, et vangla on kinnipeetavaid täielikult informeerinud kohaliku omavalitsuse ja riigi toetavatest teenustest vanglast vabanenud kinnipeetavatele (vt. joonis 5.), siis 82% neist kinnipeetavatest, kes on abi juba taotlenud ja saanud kohalikus omavalitsuses arvavad, et vangla ei ole neid informeerinud kohaliku omavalitsuse toetavatest teenustest ning 18% vastanutest arvab, et pigem vangla ei ole neid teavitatud omavalitsuste poolt pakutavatest teenustest vanglast vabanenutele (vt. joonist 10).

Joonis 10. Kinnipeetavate arvamus vangla informeerituse kohta omavalitsuste pakutavatest teenustest vanglast vabanemisel

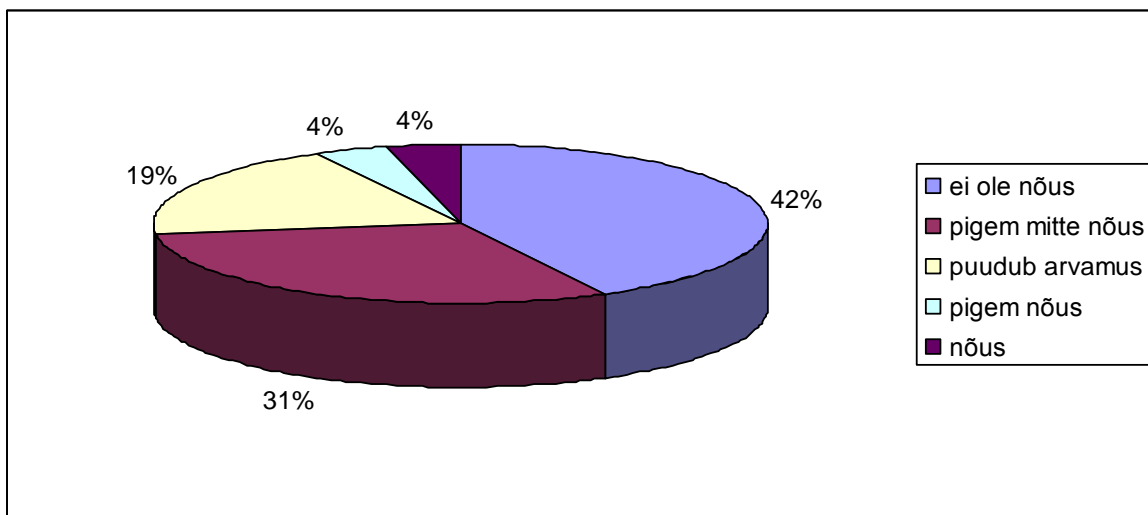
Need kinnipeetavad, kes on kahe vangistuse vahel saanud abi elukohajärgselt valla- või linnavalitsuselt on omanud ka kokkupuudet omavalitsustega. Väitele „Kohalikud omavalitsused tegelevad meelsasti vanglast vabanenud kinnipeetavatega“ on kinnipeetavad vastanud alljärgnevalt. Arvamus ei ühti sugugi nende kinnipeetavate arvamusel, kes ei ole kohaliku omavalitsuse poole pöördunud sotsiaaltoetuste ja –teenuste saamiseks (vt. joonist 6).

Joonis 11. Kinnipeetavate arvamus kohalike omavalitsuste koostööst vabanenud kinnipeetavatega

61% vastanud kinnipeetavatest ei ole nõus ning 21% vastanutest pigem ei ole nõus väitega, et kohalikud omavalitsused teevad meelsasti koostööd vanglast vabanenud kinnipeetavatega. 7%-l puudub arvamus. Väidetavalt ei suhtu kohalikud omavalitsused endistesse kinnipeetavatesse kui inimestesse vaid kui kriminaalse taustaga isikutesse. Samuti ei suuda omavalitsused kinnipeetavate arvates piisaval tasemel ja kiirusel tegutseda. Vaid 11% küsitletutest vastasid, et kohalikud omavalitsused on pigem nõus koostööks ning meelsasti tegelevad vanglast vabanenutega. Ometigi on kõik 28 kinnipeetavat küsinud elukohajärgselt valla- või linnavalitsuselt sotsiaalabi ning seda ka saanud.

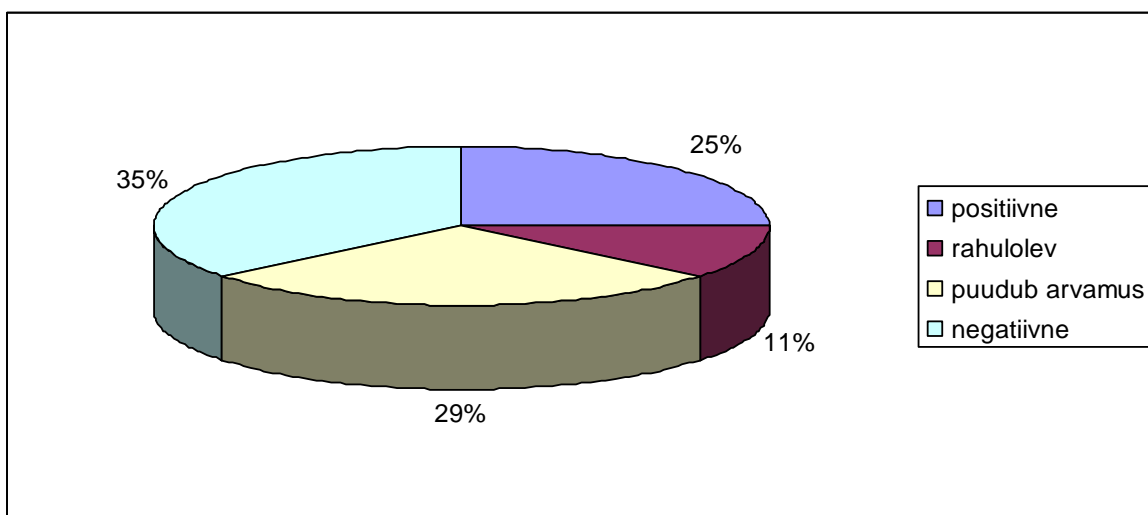
Käesolevas peatükis analüüsitakse nende kinnipeetavate vastuseid, kes on vanglas teist ja enamat korda, ning kes on pöördunud kohaliku omavalitsuse poole sotsiaaltoetuste või –teenuste saamiseks. Viimane väide, millele paluti ankeetküsitluses vastata oli: „Eesti Vabariigi seadusandlusega on piisaval määral tagatud vanglast vabanenute sotsiaalhoolekanne“. Alljärgnevalt on toodud joonis vastustest.

Joonis 12. Kinnipeetavate arvamus Eesti Vabariigi seadusandlusega tagatud sotsiaalhoolekande kohta vanglast vabanenud kinnipeetavatele

Kinnipeetavad ei nõustu väitega 42%-l, pigem ei olda nõus 31%-l. 19%-l vastanutest puudub arvamus. Vaid 4% vastanutest on pigem nõus ning 4% täiesti nõus väitega, et Eesti Vabariigi seadusandlusega on piisaval määral tagatud vanglast vabanenud kinnipeetavate sotsiaalhoolekanne.

Kinnipeetavate suhtumist kohalikesse omavalitsustesse võib liigitada nelja rühma ning põhjuseid arvamuse kujunemise kohta on mitmeid.

Joonis 13. Kinnipeetavate arvamus elukohajärgsest valla- või linnavalitsusest

25% vastanutest suhtub elukohajärgsesse valla- või linnavalitsusse positiivselt. Kohalikku omavalitsusse suhtutakse hästi, sest probleem on lahendatud kiiresti, usutakse, et kui pöörduda omavalitsuse poole siis saadakse ka vastavat abi. 11% vastanutest suhtub kohalikku omavalitsusse rahulolevalt, sest probleeme koostöös tekkinud ei ole. Arvamus puudub 29%-l vastanutest. Negatiivselt suhtub kohaliku omavalituse tegevusse 35% vastanuid. Põhjusteks on siinkohal toodud, et mitte kõik omavalitsused ei suhtu vabanenud kinnipeetavatesse kui inimestesse, kohalikud omavalitused ei ole piisavalt kiired ja abivalmid. Samuti arvatakse, et kohaliku omavalitsuse poole ei ole mõtet pöörduda, sest endistele kinnipeetavatele pakutav teenusgrupp puudub. Samuti on tekkinud negatiivne arvamus sellest, et kohalik omavalitsus ei ole ise abi pakkunud vanglast vabanejatele, välditakse olukordi, kus peab suhtlema vabanenud kinnipeetavatega ning koostööd ei soovita teha.

4.1.3 Analüüs kinnipeetavate seas läbi viidud uurimusest

Teadlikkus KOV ja riigi toetavatest teenustest vanglast vabanenutele on mõlema analüüsitud grupi puhul sarnane (vt jooniseid 4 ja 9). Enamus kinnipeetavaid ei tea, milliseid teenuseid omavalitsused pakuvad. Ometigi on kohaliku omavalitsuse poole pöördunud abi saamiseks 35% kõigist vastanutest.

Üheks põhjuseks, miks kinnipeetavad ei tea kohalike omavalitsuste pakutavaid sotsiaaltoetusi ja –teenuseid, peavad kinnipeetavad ise vangla poolset informeerimatust. Kinnipeetavate arvamus, et vangla ei ole neid vabanemisel informeerinud sotsiaaltoetustest ja –teenustest on märgatavalt suurem nende kinnipeetavate seas, kellele tegelikult on osutatud sotsiaalabi. Siinkohal tuleks märkida, et mitte kõik vanglast vabanejad ei ole sotsiaalselt kindlustamata ning ennekõike lasub kohustus aidata abivajajat perekonnal. Nimelt sätestab Põhiseaduse § 27 lg 5, et „perekond on kohustatud hoolitsema oma abivajavate liikmete eest“⁴³. Vangla sotsiaaltöötajad informeerivad abivajajaid vaid sellisel juhul, kui nad omavad konkreetsete abivajajate kohta informatsiooni.

---

⁴³ Eesti Vabariigi põhiseadus. 28.06.1992- RT 1992, 26, 349, RT I 2007, 33, 210.

Kinnipeetavad, kes on kahe vangistuse vahel pöördunud kohaliku omavalitsuse poole sotsiaalabi saamiseks on negatiivsemalt häälestatud kohalike omavalitsuste tegevusest ning on arvamusel, et kohalikud omavalitsused ei taha tegeleda endiste vangidega. Peamiseks põhjuseks peetakse omavalitsuste suhtumist vabanenud kinnipeetavatesse kui kriminaalse taustaga inimestesse, mitte kui abi vajavatesse isikutesse. Tegelikuses võib aga põhjus olla kinnipeetavate enda suhtumises. Enamus juhtudel ei teata kohalike omavalitsuste pakutavatest teenustest, mida tõestab ka joonis 9. lehekülg 26. Kohalikes omavalitsustes läbi viidud uurimustest on selgunud, et vanglast vabanenud kinnipeetav pöördub omavalitsuse poole nõudmisega, et talle antaks elamispiind või toimetulekutoetust. Samas antakse abi vaid neile, kes seda tõesti vajavad. Keeldumise puhul tekibki endisel kinnipeetaval arvamus, et kohalik omavalitsus ei soovi temaga tegeleda.

25% nendest kinnipeetavatest, kes on kahe vangistuse vahel pöördunud kohaliku omavalitsuse poole sotsiaaltoetuste või teenuste saamiseks, suhtuvad oma elukohajärgsesse linna- või vallavalitsusse positiivselt (vt joonis 13). 58%-l nendest kinnipeetavatest, kes ei ole sotsiaalabi omavalitsuselt küsinud, puudub arvamus. Suure erinevuse põhjuseks võib tuua selle, et kinnipeetavad, kellel ei ole kokkupuudet pigem ei oma ka arvamust. Need kellel juba on kokkupuude olnud omavad ka konkreetsemat seisukohta.

Üldjuhul ootavad kõik kinnipeetavad kohalikelt omavalitsustelt:

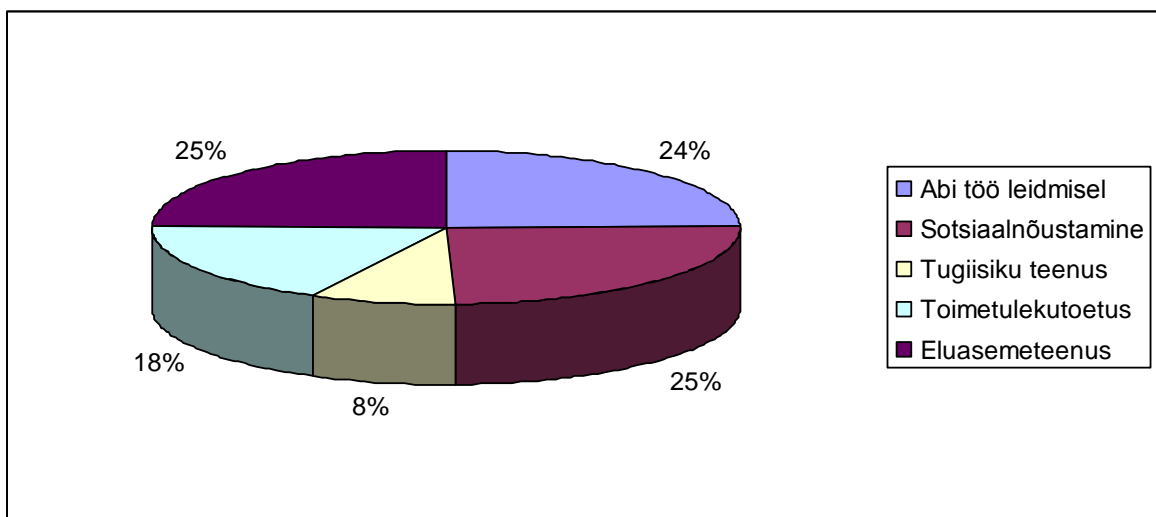
- rohkem toetusi;
- rohkem infot olemasolevate teenuste ja toetuste kohta;
- mõistvat ja eelarvamustevaba suhtumist;
- koostöö valmidust;
- individuaalset nõustamist;
- kiiret tegutsemist;
- abi elukoha leidmisel.

4.2 Analüüs kohalikes omavalitsustes läbiviidud uurimusest

227-st kohalikust omavalitsusest on vastanud ankeetküsitlusele 64, mis teeb 28% kõigist valla- ja linnavalitsustest. Ankeetküsitluse eesmärgiks oli välja selgitada, millised on need sotsiaaltoetused või –teenused, mida vanglast vabanenutel kõige enam vaja läheb. Samuti uuriti, kas kohalikud omavalitsused on teadlikud teiste kohalike omavalitsuste pakutavatest teenustest ning kas neid oleks vaja ühtlustada. Uuriti kohalike omavalitsuste arvamust vabanenud kinnipeetavast, kui riskirühmast ning, kas kohalikud omavalitsused on ka ise välja töötanud mingi tugiteenuste välja arendamise kava.

Kõik vastanud kohalikud omavalitsused pakuvad vanglast vabanenud kinnipeetavatele sotsiaalteenuseid, sotsiaaltoetusi ning vältimatut sotsiaalabi Sotsiaalhoolekande seaduses sätestatud alusel ning korras.

Kaheksa kohalikkude omavalitsust, mis moodustab 13% kõigist vastanutest omavalitsustest ei tea, milliseid teenuseid kinnipeetavatele kõige rohkem vaja läheb, sest neil puudub kontakt endiste kinnipeetavatega ning üldjuhul on vallavalitsus nii väike, et seal ei ole kunagi ühtegi kinnipeetavat olnud. Järgnevalt on toodud diagramm nendest teenustest ja toetustest, mida vanglast vabanenud kinnipeetavad vabanedes kohalike omavalitsustelt kõige enam vajavad ning küsinud on.

Joonis 14. Kohalike omavalitsuste arvamus kinnipeetavate vajadustest vanglast vabanemisel

Sotsiaalnõustamist ning eluasemeteenust vajavad kohalike omavalitsuste arvates vabanenud kinnipeetavad kõige enam, mõlemal juhul 25%. Abi töö leidmisel on kohalike omavalitsuste arvates 24%-l vanglast vabanenud abi vajavatel kinnipeetavatel vaja. Toimetulekutoetust on 18%-l vaja ning 8%-l tugiisiku teenust.

Valga Linnavalitsuse sotsiaalabiameeti juhataja Meeli Tuubel kirjaldab kinnipeetavate erinevaid vajadusi ning sotsiaaltöötajate töö kitsaskohti: Vajadused sõltuvad sellest, milline oli kinnipidamiskohast vabanenu elukorraldus enne kinnipidamiskohta. Kui isik elas pere juures, kellega tal kinnipidamiskohas olles suhted on säilinud või talle kuulus elamispind, siis üldjuhul on need kõige toetavamad faktorid tema iseseisval toimetulekul: pere abistab materiaalselt, toetab emotsionaalselt. Elamispinna säilumine tagab samuti parema toimetuleku. Teine osa kinnipidamiskohast vabanenuid on sellised, kellel ei olnud enne kinnipidamiskohta peret ega elamispinda ning nad ei suuda seda hankida/luua ka peale kinnipidamiskohast vabanemist ning jäävad väga pikaks ajaks sõltuma sotsiaalabist, mis võib jällegi sattuda kinnipidamiskohta sattumiseni.

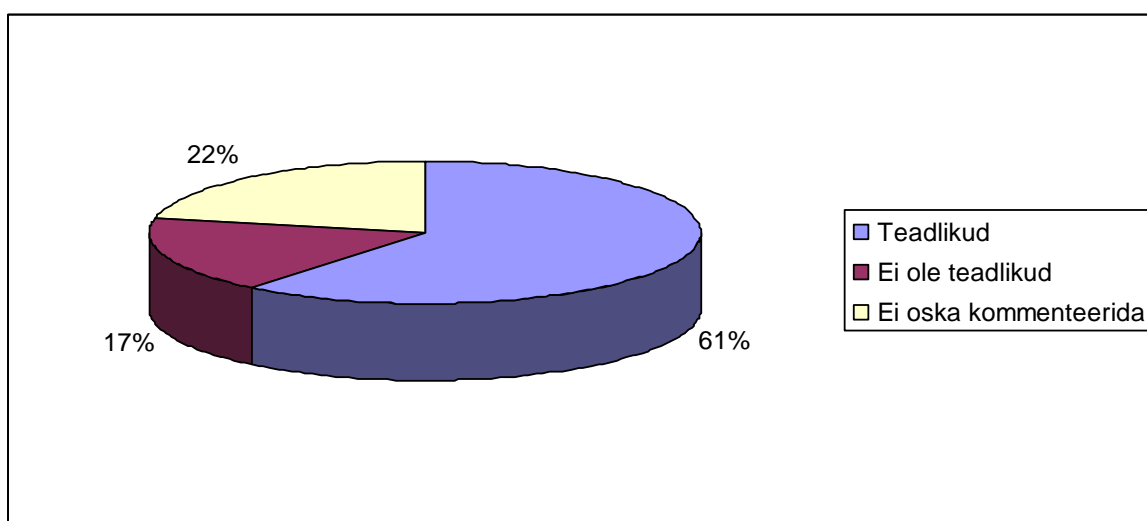
Väga puudulik on toetussüsteem just nõustamise seisukohalt. Ennetähtaegse vabanemise puhul töötab tugisüsteemina efektiivselt kriminaalhooldus, tähtaegse vabanenu puhul aga taolist tugisüsteemi ei ole, kuigi vajadus võib suurem olla (pikem kinnipidamise aeg, suurem võõrandumine ühiskonnast- suuremad resotsialiseerimise probleemid). KOV sotsiaaltöötaja aga taolist tugiisikut asendada ei saa, võrreldes kriminaalhooldajaga on töö iseloom väga palju erinev. Kriminaalhooldajal on üks sihtgrupp, kindel ettenähtud klientide arv, opereerib kindlate tegevuste ja meetoditega.

Kohalikud omavalitsused on ise välja pakkunud võimaluse, et vangla sotsiaaltöötajad teavitaksid vabaneva kinnipeetava nõusolekul tema sotsiaalsetest vajadustest. Vaid 22% vastanud kohalikest omavalitsustest on teadlikud üldse vanglast vabanejatest. Informeerijateks on vangla sotsiaaltöötaja, vabaneja perekond väiksemate KOV-ide puhul, kohalik politseikonstaabel ning kriminaalhooldusametnikud.

Vangistusseaduse § 60 lg 2 sätestab aga, et kinnipeetava vabastamise ettevalmistamisel edastatakse andmed pärast vabanemist sotsiaalhoolekannet vajava kinnipeetava kohta

kinnipeetava või tema perekonna elukohajärgsele valla- või linnavalitsusele ja selgitatakse välja konkreetse abi saamise võimalused.⁴⁴

Kui üle poole nendest kinnipeetavatest, kes on kahe vangistuse vahel pöördunud kohaliku omavalitsuse poole sotsiaaltoetuste ja –teenuste saamiseks väidavad, et nad ei ole tegelikkuses teadlikud omavalitsuste poolt pakutavatest teenustest siis kohalikud omavalitsused ise on teistsugusel arvamusel.

Joonis 15. Kohalike omavalitsuste arvamus kinnipeetavate informeeritusest sotsiaaltoetustest ja –teenustest

61% vastanutest kohalikest omavalitsustest arvavad, et kinnipeetavad on teadlikud sotsiaaltoetustest ja –teenustest vanglast vabanenutele. Enamus juhtudel on kinnipeetavaid teavitanud vangla sotsiaaltöötaja, kes vanglast vabanemisel soovib pöörduda kohaliku omavalitsuse poole. Kuid vabanenud teavad vaid, et neil on võimalus KOV-i poole pöörduda. Piirkonna võimalustest (või võimaluste puudumistest) nad teadlikud ei ole. Valla- või linnavalitsusse minnakse nõudma, kuid enda panus unustatakse sageli ära. 17% kohalikest omavalitsustest on arvamusel, et kinnipeetavad ei tea KOV-ide pakutavatest teenustest ja toetustest, sest pöördumisel kohaliku omavalitsuse poole on nende poolt jagatud informatsioon kinnipeetavate jaoks olnud uudne. Samuti ka see, et teenused ja

⁴⁴ Vangistusseadus. 14.06.2000- RT I 2000, 58, 376, RT I 2008, 17, 118.

toetused aasta aastalt muutuvad ja täienevad. 22% kohalikest omavalitsustest ei oska kommenteerida, sest enamuse juhtudel neil puudub kogemus endiste kinnipeetavatega.

Üldjuhul ei ole mitte ükski vastanud kohalikest omavalitsustest ise uurinud tegelikke vanglast vabanenute vajadusi. Kuressaare linnavalitsus on teinud ettepaneku üliõpilasele lõputöö kirjutamiseks, et uuritaks Saare maakonnas vanglas vabanenute rehabilitatsiooni võimalusi ja vajadusi. Lõputöö valmis 2006. aastal. Teised kohalikud omavalitsused ei pea uurimist ka vajalikuks, sest enamuse juhtudel tegeletakse kinnipeetavaga individuaalselt ning kõikide kinnipeetavate vajadused on erinevad. Väiksematel vallavalitsustel lihtsalt ei oleks uuringu jaoks sihtrühma.

38% valla- ja linnavalitsustest on teadlikud teiste kohalike omavalitsuste pakutavatest teenustest vanglast vabanenutele, 62% ei ole kursis. Kõikidest vastanud kohalikest omavalitsustest on 56% valla- või linnavalitsust arvamusel, et omavalitsuste pakutavaid teenuseid vanglast vabanenutele ei peaks ühtlustama. Ollakse arvamusel, et:

- iga kohalik omavalitsus tegutseb ja omandab teenuseid sõltuvalt oma piirkonna vajadustest;
- teenuste pakkumine oleneb vallavalitsuse eelarve võimalustest (kui riik finantseeriks siis võiks kohalike omavalitsuste arvates isegi mõelda ühtlustamisele);
- isikuga peab tegelema juhtumipõhiselt ning individuaalselt.

44% kohalikest omavalitsustest, kes on ühtlustamise poolt, on arvamusel, et sellisel juhul :

- oleks igas omavalitsuses tagatud vähemalt minimaalne sotsiaalhoolekande tase, kvaliteet ja kättesaadavus;
- kõiki teenuseid ei peaks KOV-id ise osutama, vaid vajaduse tekkimisel võiks neid sisse osta;
- oleks kõigil abivajajatel võrdsed võimalused.

Vanglast vabanenud kinnipeetavaid peab riskirühmaks 76% vastanutest kohalikest omavalitsustest. Põhjuseks tuuakse siin: pikaajaline ühiskonnast eemalolek, puudulikud sotsiaalsed oskused, oht uute kuritegude toimepanemisele, raskus tööd leida ja teha, toetav tugivõrgustik ning sissetulek puuduvad, eelarvamused vabanejas eneses, alkoholi ja narkootikumidega probleemid. 22% vastanutest kohalikest omavalitsustest arvavad, et

mitte kõik vanglast vabanejad ei ole riskirühmaks, pigem tuleks läheneda isikule individuaalsest, sest paljud vabanejad saavad ka ise vabaduses hakkama. Vaid 2% kohalikest omavalitsustest arvab, et vabanenud kinnipeetavad ei ole vallale riskirühmaks, sest tegemist on väikevaldadega.

KOKKUVÕTE

Lõputöö on kirjutatud teemal Kohaliku omavalitsuse ja riigi toetavad teenused vanglast vabanenud kinnipeetavatele, sest sarnast teemat ei ole autorile teadaolevalt vangla süsteemi jaoks uuritud. Lõputöö teoreetilises osas on käsitletud kolme teemat, kus on lahti seletatud riigi ja kohaliku omavalitsuse roll ning kohustused sotsiaaltoetuste ja –teenuste tagamisel. Samuti on antud lühiülevaade mittetulundusühingute tegevusest, sest järjest tähtsamaks on muutunud viimastel aastatel just nende osakaal sotsiaalvallas. Lõputöö uurimuslikus osas viidi läbi arvamusküsitlus kinnipeetavate seas, kes on vanglas teist ja enamat korda ning uurimus kohalikes omavalitsustes.

Lõputöö alguses püstitaud hüpotees- vanglast vabanenud endiste kinnipeetavate jaoks pakutavad toetavad teenused ei vasta tegelikele vajadustele, ei pea paika. Peamised teenused, mida kinnipeetavad kohalikelt omavalitsustelt ootavad on eelpool mainitud toetused, individuaalne nõustamine ning abi elukoha leidmisel. Kohalikes omavalitsustes läbi viidud uurimusest on selgunud, et teenused, mida kinnipeetavad kõige enam vajavad on sotsiaalnõustamine ning eluasemeteenus. Loomulikult ei ole kõigil valla- või linnavalitsustel ühesugused võimalused sotsiaalteotuste ja –teenuste tagamiseks, kuid abivajajaid siiski abita ei jäeta, sest seadusega lasub neil kohustus aidata.

Kinnipeetavate seas läbi viidud küsitlusest selgus, et 65% kinnipeetavatest ei ole pöördunud kohaliku omavalitsuse poole sotsiaaltoetuste ja –teenuste saamiseks. Kui aga vanglast vabanenu ise ei pöördu elukohajärgsesse valla- või linnavalitsusse siis ei teagi kohalikud omavalitsused, kes vajavad abi ning toetusi. Kohalikes omavalitsustes läbi viidud uurimusest on selgunud, et vanglast vabanenutele on antud kinnipidamiskohast ebatäpset informatsiooni sotsiaaltoetuste ja –teenuste taotlemise kohta. Tihtipeale arvavad endised kinnipeetavad, et neil kõigil on õigus taotleda ja saada sotsiaalhoolekande seadusega ette nähtud toetusi ja –teenuseid- tegelikkuses aidatakse vaid neid, kes seda tõesti vajavad. Sellest on tekkinud ka arvamus, et kohalikud omavalitsused ei soovi tegeleda vanglast vabanenud kinnipeetavatega. Siinkohal teeb lõputöö autor ettepaneku vangla sotsiaaltöötajatele, et informeerimisel vanglast vabanejaid sotsiaaltoetuste ja –

teenuste olemasolust tuleks kinnipeetavatele ka selgitada millistel tingimustel on võimalik sotsiaaltoetusi ja –teenuseid saada.

Oluliseks punktiks vanglast vabanenud kinnipeetavatega tegelemisel on autori arvates juhtumipõhine ja isiku erivajadusi arvestav lähenemine. Kõikides omavalitsustes sotsiaaltoetuste ja –teenuste ühtlustamine ei ole vajalik ning üle Eestiliselt ka võimalik. Pigem peaks vanglast vabanenud kinnipeetavaga tegelema juhtumipõhiselt. Järjest enam on tähtsamaks muutunud tugiisiku teenuse pakkumine. Väiksemad kohalikud omavalitsused, kus on kuritegevus madal ning kinnipeetavate arv väike, võiksid võimalusel teenust sisse osta suurematelt kohalikelt omavalitsustelt.

SUMMARY

This diploma thesis contains 46 full written pages. It consists of theoretical and exploratory sections.

There is explained the obligations of the state connected with the ensuring of the social benefits and –services in the diploma thesis, because before all the state has the obligation to guarantee the legislation which enacts the social services. Also the expenses of the welfare management are covered with the money from government budget. The role of local administrations are to assure the availability of the social benefits and –services. The diploma thesis contains one separate part of nonprifitable associations because their social work have become more and more important in recent times. Nonprofitable associations operate with less expensive and less rigid labour compared to public law section and it is considered to make the service more flexible and reactive to the customer needs.

The aim of this diploma thesis is to find out how the state and the local administrations guarantee the social services and –benefits for inmates who have recently been released from prison. Does the inmate himself or herself is interested in services the local administrations offer and how the inmates feel about the local administrations. There was set up the hypothesis in the diploma thesis that the supportive services offered to exconvicts does not serve their needs.

An enquiry which was made by the author of this diploma thesis was sent to all local administrations. Also there was carried out opinion poll among the inmates. The results of this research was that the hypothesis of the diploma thesis does not face the facts and the supportive services offered to exconvicts are really needable in real life.

The author of this diploma thesis expresses gratitude to Lembit Kraas- the tutor of the diploma thesis, who supported this compilation with ideas and practical instructions.

KASUTATUD KIRJANDUS

1. Aaviksoo, B. & Annus, T. 2002. Sotsiaalhoolekanne kui põhiõigus. Riigi, kohalike omavalitsuste, perekonna ja muude isikute kohustused põhiseaduslike õiguste tagamisel sotsiaalhoolekande tagamisel- Juridica, eriväljaanne.
2. Eesti Vabariigi põhiseadus. 28.06.1992- RT 1992, 26, 349, RT I 2007, 33, 210.
3. Kohaliku omavalitsuse korralduse seadus. 2.06.1993- RT I 1993, 37, 558, RT I 2007, 44, 316.
4. Medar, E. & Medar, M. 2007. Riigi ja kohalike omavalitsuste poolt rahastatavad sotsiaaltoetused ja teenused. Tartu: Tartu Ülikooli kirjastus.
5. Medar, M. 2002. Sotsiaaltenused- kellele, miks ja kuidas? Pärnu: AS Pajo trükikoda Kaks & Pool.
6. Schöber, P. 2003. Kohalik omavalitsus. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus.
7. Sotsiaalhoolekande seadus. 8.02.1995- RT I 1995, 21, 323, RT I 2007, 45, 320.
8. Tööturu riskirühmad: vanglast vabanenud töötud. Sotsiaalministeeriumi toimetised nr 7/2006
[http://www.sm.ee/est/HtmlPages/toimetised_20067/\\$file/toimetised_20067.pdf](http://www.sm.ee/est/HtmlPages/toimetised_20067/$file/toimetised_20067.pdf)
27.04.2008
9. Tööturuteenuste ja –toetuste seadus. 28.09.2005- RT I 2005, 54, 430, RT I 2008, 8, 57.
10. Vangistusseadus. 14.06.2000- RT I 2000, 58, 376, RT I 2008, 17, 118.

LISA 1. Kinnipeetavate seas läbi viidud ankeetküsitlus

Tere, olen Sisekaitseakadeemia korrektsiooni eriala III kursuse üliõpilane. Kirjutan lõputööd teemal „Kohaliku omavalitsuse ja riigi toetavad teenused vanglast vabanenud kinnipeetavatele“. Palun vastake käesolevale küsimustikule. Ankeet on anonüümne!

1. Vanus .....
2. Vanglas ..... korda
3. Millises maakonnas on Teie elukoht?
  - Harjumaal
  - Hiiumaa
  - Ida- Virumaa
  - Jõgevamaa
  - Pärnumaa
  - Raplammaa
  - Saaremaa
  - Tartumaa
  - Järvamaa
  - Lääne- Virumaa
  - Läänemaa
  - Põlvamaa
  - Valgamaa
  - Viljandimaa
  - Virumaa
4. Kas olete pöördunud kahe vangistuse vahel elukohajärgsesse valla- või linnavalitsusse sotsiaalteenuste, sotsiaaltoetuste, vältimatu sotsiaalabi või muu abi saamiseks?
  - Jah olen
  - Ei ole
5. Kui jah siis, millist teenust või toetust taotlesite ja millistel põhjustel?

Alljärgnevatele küsimustele vastake 5 palli süsteemis (1- Ei ole nõus, 2- Pigem mitte nõus, 3- Puudub arvamus, 4- Pigem nõus, 5- nõus)

6. Olen teadlik kõikidest kohalike omavalitsuste ja riigi toetavatest teenustest vanglast vabanenud kinnipeetavatele.

1 2 3 4 5

7. Vangla on mind täielikult informeerinud kohalike omavalitsuste ja riigi toetavatest teenustest vanglast vabanenud kinnipeetavatele.

1 2 3 4 5

8. Kohalikud omavalitsused tegelevad meelsasti vanglast vabanenud kinnipeetavatega.

1 2 3 4 5

9. Eesti Vabariigi seadusandlusega on piisaval määral tagatud vanglast vabanenute sotsiaalhoolekanne.

1 2 3 4 5

10. Kuidas suhtute elukohajärgsesse valla- või linnavalitsusse?

11. Mida ootate/ootaksite elukohajärgselt valla- või linnavalitsuselt vanglast vabanemisel?

Tänan!

LISA 2. Kohalikes omavalitsustes läbi viidud ankeetküsitlus

Tere!

Olen Sisekaitseakadeemia III kursuse üliõpilane ja Murru Vangla inspektor- kontaktisik Triin Kuusk. Kirjutan lõputööd teemal „Kohaliku omavalitsuse ja riigi toetavad teenused vanglast vabanenud kinnipeetavatele“. Palun vastata alljärgnevale küsimustikule, mis on üks osa minu uurimusest. Kõik vastustatud ankeedid on olulise tähtsusega.

1. Mis on need sotsiaalteenused ja –toetused, mida pakutakse vanglast vabanenud kinnipeetavatele teie omavalitsuses?
2. Millist toetust või teenust vanglast vabanenud kinnipeetavad teie arvates enim vajavad?
3. Kas vanglast vabanenud kinnipeetavad on informeeritud ja teadlikud kohaliku omavalitsuse pakutavatest sotsiaaltoetustest ja –teenustest?
4. Kas kohalikud omavalitsused on teadliku vanglast vabanejate kohta? Kes informeerib kohalikke omavalitsusi vabanejatest?
5. Kas kohalikud omavalitsused on ise uurinud tegelikke vanglast vabanenute vajadusi? Kuidas?
6. Kas olete kursis ka teiste omavalitsuste pakutavatest teenustest? Kas neid oleks vaja ühtlustada kõigi kohalike omavalitsuste vahel? Põhejenda!

7. Kas Teie arvates on vanglast vabanenud kinnipeetavad riskirühmaks? Põhjenda!

8. Kas teie kohalikul omavalitsusel on ka mingi tugiteenuste välja arendamise kava e programm?

Tänan!

Kõik Teie vastused on arvestatavad ning äärmiselt olulised!

Triin Kuusk